

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Mateřská škola a současná poezie pro děti

Vypracovala: Kateřina Dušáková

Vedoucí práce: Mgr. Romana Fabešová

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. 3. 2016

Kateřina Dušáková

Poděkování

Děkuji Mgr. Romaně Fabešové za podporu a cenné rady, které mi poskytovala při zpracování této bakalářské práce.

Děkuji také celé své rodině za trpělivost a podporu, kterou mi po celou dobu mého studia poskytovali.

Abstrakt

Záměrem mé práce je zmapovat využití současné poezie v praxi mateřských škol. V teoretické části se zaměřím na poezii od poloviny minulého století (od roku 1945) po současnost a pokusím se o rozlišení vhodné a nevhodné literatury pro formování estetického citění a zájmu o poezii u dítěte předškolního věku. V praktické části zmapuji použití poezie v současné mateřské škole, popíši, kdy a k jakým příležitostem je poezie v mateřské škole využívána, a zjistím, jací autoři jsou v mateřských školách i v rodině nejčastěji recitováni.

Klíčová slova: použití, poezie, děti, školka

Abstract

The aim of my work is to map the use of contemporary poetry in practice in nursery schools. In the theoretical part, I will focus on poetry from the middle of the last century (since 1945) to the present and try to distinguish appropriate and inappropriate literature for the formation of aesthetic feeling and interest in poetry at a child's preschool. In the practical part of the zmapuji the use of poetry in the present kindergarten, I will describe when and what opportunities it is poetry in kindergarten and I used what the authors are in kindergartens and in the family most often recited.

Keywords: use, poetry, children, preschool

Motto:

„Četba jsou otevřené dveře do kouzelného světa....“

Francois Mauriac

Obsah

Úvod	9
1 Teoretická část	10
1.1 Vývoj české poezie pro děti.....	10
1.1.1 Poezie pro děti jako literární forma	10
1.1.2 Kořeny české poezie pro děti	10
1.1.3 Základy české poezie	11
1.2 Vývoj dětské poezie od roku 1945 až po současnost.....	12
1.2.1 Počátky nonsensové poezie	16
1.2.2 Období normalizace (srpen 1968 – devadesátá léta dvacátého století) 18	
1.2.3 Útěk do světa fantazie a nonsensu	20
1.2.4 Experimentální básníci	21
1.2.5 Humor v dětské poezii.....	23
1.2.6 Nekvalitní poezie	24
1.2.7 Konec 20. a počátek 21. století	25
1.2.8 Další autoři	26
1.3 Návaznost poezie na Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	28
2 Praktická část.....	30
2.1 Metodika	30
2.1.1 Cíl výzkumu.....	30
2.1.2 Metody výzkumného šetření	30
2.1.3 Předpoklady a otázky výzkumu	31
2.1.4 Výzkumný vzorek dotazovaných	31

2.1.5	Výsledky dotazníků.....	31
2.1.6	Závěrečné shrnutí.....	33
2.2	Rozhovory.....	34
2.2.1	Výsledky rozhovorů	34
2.2.2	Závěrečné shrnutí.....	40
2.3	Metodická část	41
2.3.1	Využití poezie při práci v mateřské škole	41
2.3.2	Rituály.....	42
2.3.3	Ranní pozdrav	43
2.3.4	Poezie jako motivace k tématu	44
2.3.5	Hry s říkadly, cvičení	44
2.3.6	Rozpočítávací tabulky, vyvozování pravidel	45
2.3.7	Hudební a výtvarné činnosti	45
2.3.8	Logopedie	46
2.3.9	Před usnutím a prohlížení knížek a leporel ve volném čase	46
2.4	Tipy na vhodnou poezii do mateřské školy	47
	Závěr.....	51
	Použitá literatura:.....	52
	Seznam příloh:.....	56

ÚVOD

Mám tři syny a od malička jsem jim recitovala básničky, říkadla, zpívala ukolébavky a dětské písničky. Byly to chvíle spojené s emocemi, s mazlením, tulením a hrou. „Takhle jedou páni, takhle jedou sedláci, hop koníčky přes dolíčky, nezlamte si svý nožičky, takhle jedou vojáci!“ Kluci se smáli a všichni jsme byli šťastní. Pak přišlo období veršovaných pohádek: „Kam, Karkulko malá, kam? – Lesem chodím sem a tam. Co ty, vlku, tady chceš?“ Zavrtaní v posteli jsme si vyprávěli, kluci mě doplňovali a opět nám spolu bylo hezky. V mateřské škole jsem začala pracovat v době, kdy nejmladšímu z mých synů bylo 5 let. Právě jsme spolu objevovali svět poezie, především veselých, škádlivých básniček a hádanek, vyhledávala jsem nové knihy a sama jsem zkoušela pro něj skládat básničky, u kterých jsme se společně zasmáli.

Mateřská škola mi ale otevřela nový prostor pro využití poezie, širší než je maminkovské mazlení, prostor pro záměrné vzdělávání. Začalo mě zajímat, co všechno lze s poezií dělat v mateřské škole, jak ji využít ve vzdělávání a jak ji dětem nabídnout, aby si k ní získaly pozitivní vztah a měly chuť si s ní hrát a užívat si ji tak, jako si ji užívám já se svými syny. Zajímalo mne a stále zajímá, s jakou poezií pracují mé kolegyně, jaké sbírky poezie mají ve svých knihovnách a jaké jsou ty jejich nejoblíbenější. Z neformálních rozhovorů a nahlédnutí do knihoven jsem zjistila, že poezie není v mateřských školách příliš na výsluní, že autoři, se kterými se tam mohu setkat, vydávali své sbírky většinou až po roce 1945. Studium oboru Učitelství pro MŠ na PF JCU mi otevřelo nové obzory ve vnímání poezie pro děti. Naučila jsem se ji rozlišovat na kvalitní a nekvalitní a získala podezření, že v našich mateřských školách se často objevují právě méně kvalitní sbírky. Abych si své podezření potvrdila či vyvrátila a případně se pokusila vytvořit materiál vymezený právě rokem 1945 až po současnost, zvolila jsem si toto téma bakalářské práce. Byla bych ráda, kdyby současně moje práce pomohla učitelkám v MŠ najít cestu ke kvalitní poezii.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vývoj české poezie pro děti

1.1.1 Poezie pro děti jako literární forma

Poezie je jedna ze základních forem literatury. Citlivě reaguje na proměny našeho kulturního i duchovního citění a je jakýmsi citlivým seizmografem naladění naší společnosti. Jejím základem je většinou rytmická konstrukce a kromě básní v próze i veršové uspořádání textu. Dětská poezie je tvořena velkým množstvím žánrů, které si v průběhu vývoje přisvojila nebo vytvořila. Její pochopení se odvíjí od znalosti ontogenetického vývoje dítěte. V raném dětském věku se komunikace odehrává spíše v rytmické a zvukové rovině. Spojení mezi básní a dítětem zprostředkovává rytmická organizace veršů. Jejich obsah není pro dítě až tak důležitý. V pozdějším dětském věku se otevírá cesta do jeho fantazie. Zážitek z básně je pro každé dítě individuální. Důležitá je také ilustrace knihy, která podporuje dětskou fantazii a představivost. Báseň musí dětského čtenáře zaujmout nejen svými verši a krásou slov, ale i tématy blízkými dětskému okolí. (Čeňková 2006)

1.1.2 Kořeny české poezie pro děti

Nelze psát o poezii po roce 1945, pokud nezmíníme alespoň stručně její kořeny, ze kterých vyrostla. První zmínky našeho písemnictví pocházejí z 9. století. Literatura se však začala obracet směrem k dětskému čtenáři až téměř o devět století později. Důvodem bylo postavení dítěte ve středověku, ale také nedostupnost ručně opisovaných knih před vynálezem knihtisku. Dítě přicházelo s literaturou do kontaktu prostřednictvím rodiny a sousedů, a to formou vyprávění, předčítání. Lidová slovesnost se šířila ústním podáním a přizpůsobovala se potřebám dětí. Začíná se formovat její struktura (např. ukolébavky, texty doprovázející dětskou hru). Umělá literární tvorba pro děti má naopak příležitostný ráz. Vznikají učebnice a modlitební knížky. V 17. století Jan Amos Komenský oslovil nejen dospělé, ale i dětské čtenáře svým dílem *Orbis Pictus*. Další rozvoj dětské literatury nastává po zavedení povinné školní docházky Marií Terezií a Josefem II. v roce 1774. Cílem této literatury bylo sloužit potřebám učitelů a vzdělávání dětí. První čítanky obsahovaly nejen český jazyk, ale i

vlastivědu a katechismus. Nastává konec 18. a počátek 19. Století, kdy naše země prochází obrozeneckým obdobím a dětská literatura je zaměřena na výchovně-vzdělávací obsah a vlasteneckou zaujatost. Estetická hodnota díla jde stranou a je kladen důraz na pedagogický a výchovný akcent díla. I poezie pro děti se stala obětí této doby. Didaktický charakter dokazuje sbírka veršovaných bajek vytvořená **Vincencem Zahradníkem**. Jako inspirace k tvorbě nejen básní se autoři literatury pro děti vrací k lidové slovesnosti. **Karel Alois Vinařický** navazuje na lidové básnictví s velkým úspěchem. Mnoho jeho veršů zlidovělo dodnes (př. Tluče bubeníček, tluče na buben.). Druhá polovina 19. století zaznamenává přetváření žánrové skladby literatury pro děti a mládež. Za zakladatele nové poezie pro děti můžeme jmenovat **Josefa Václava Sládka**. (Šubrtová 2012)

1.1.3 Základy české poezie

Josef Václav Sládek (1845 - 1912). Motivy tohoto básníka nejen pro dospělé jsou přirozené a vyplývají z jeho vztahu k domovu, dětství i venkovu. Nesouhlasí se stylem tehdejšího života a oporu hledá právě ve venkovském životě sedláka, který pracuje v přírodě. Vidí v něm jakýsi vlastenecký ideál (například sbírky *Selské písně* a *České znělky*). Pesimistický přístup ke svému životu překonává vírou v lidi, v přírodu a právě venkov. Nejdůležitějším impulzem k tvorbě poezie pro děti bylo jeho vlastní rodičovství. J. V. Sládek dokázal do svých básní vnést rytmičnost, cit pro dětskou duši a témata pohádek i bajek. Ve sbírkách *Zlatý máj*; *Skřivánčí písně* a *Zvony a zvonky* se pokouší najít přístup k nejmenším dětem prostřednictvím lidové lyriky.

Pejsek umí vrčet,
kotě přede,
jeden to po druhém
nedovede.

Kocourek by vrčel,
pes předl radši,
proto se na sebe,
Ti dva mračí.

(Sládek 1925)

Tato tři díla jsou plná přírody, pohádkových motivů, rodiny a sociálních vztahů. Také sbírka *Sluncem a stínem* obsahuje venkovské motivy. Ale básník se zde nevyhýbá ani smutnějším tématům jako je smrt (báseň *Kde je máma*). V knize veršů *Na prahu ráje* využívá dialogu mezi dítětem a dospělým. Neznámějšími výbory ze Sládkovy

poezie pro děti jsou sbírky *Orel a skřivánek*; *Těm nejmenším*; *Hlas domova nebo Zlaté slunce, bílý den*. Motivy dětství se objevují i v některých jeho dílech pro dospělé např. *Nové selské písně* nebo *V podzimním slunci*. (Šubrtová 2012)

I tvorba **Františka Halase (1901-1949)** kladla důraz na dětské vidění světa, jeho spontánnost a fantazii. Inspiraci k dětské tvorbě hledal ve vlastních rodičovských zkušenostech, které byly podloženy znalostmi z dětské psychologie. Verše se vyznačují užitím dětské metafory, představivosti i jazykové kreativity. Mezi jeho nejznámější díla patří sbírka *Halas dětem*, začleněná později do sbírky *Ladění*. Po válce se autor připomněl leporelem *Počítadlo* a knihou *Malující rok*. K dalším dílům, která zahrnují propojení slova s didaktickým záměrem, patří i sbírky *Jak vychovávat svého syna*; *Dětem*; *Poučení synovské a jiné verše*; *Táto, pojd' si se mnou povídat* a mnoho dalších. (Šubrtová 2012)

Ty nevíš, táto, to ti bylo k smíchu,	A víš, že ji ten hlupák sněd?
já viděl kosa na trávníku,	Kdepak si koupí novou teď...
zavazovat si tkaničku.	(Halas 2013)

U botky se mu rozvázala,
tahal ji, až se zpřetrhala.

Sládkovskou linii zakončil **František Hrubín**, jehož tvorba pro děti vznikala dlouhých dvacet pět let a obsahovala téměř třicet tematicky a žánrově odlišných knih. (Chaloupka 1985)

1.2 Vývoj dětské poezie od roku 1945 až po současnost

Konec války a vznik Československé republiky vedl k proměně kulturního cítění celé české společnosti. Rozbitím protektorátní cenzury postupně vycházely na světlo verše básníků, kteří mohli až nyní představit svoje díla vzniklá za války. Dětská próza i poezie po roce 1945 byla velkým historickým mezníkem a vyznačovala se velkou pestrostí. Nově vzniká časopis *Mateřídouška*, který poskytoval příležitost publikovat začínajícím básníkům a spisovatelům. Rok 1948 měl pro literaturu naopak devastační rozsah. Vlna cenzury zasáhla nejen dospělou literaturu, ale částečně i autory píšící pro děti. Zákaz publikování postihl nejen spisovatele katolické orientace, bohužel také autory v emigraci. Životní názory odlišující se od komunistického ideálu byly cenzurovány. Tuto

dobu těžce nese také poezie. Objevuje se v ní strnulost, obsahová i formální primitivnost a leckdy i útočný tón. Zářnou budoucnost vidí autoři v dětech. Dětská poezie se tedy přibližuje k tvorbě pro dospělé. Nepříznivá politická situace přivedla některé básníky k poezii pro děti, právě z důvodu nemožnosti publikovat verše pro dospělé. K vrcholové tvorbě tohoto období patří básníci **František Hrubín, Jan Čarek, Jaroslav Seifert, František Branislav i Zdeněk Kriebel.** (Šubrtová 2012)

Hrubínova poezie vychází z lidové slovesnosti a veršovaného folkloru (říkadla, rozpočítadla, pohádky). Ve svých dílech prokazuje důvěrnou znalost dětské představivosti a fantazie. Tato poezie je velmi dobře použitelná při práci v mateřské škole. Jeho básně patří i dnes mezi pedagogy k nejoblíbenějším. **František Hrubín (1910-1971)** psal knihy různě tematicky i motivačně zaměřené. Sbíрка *Říkejte si se mnou* jsou verše seřazené podle ročního období (říkadla, hádanky, popěvky a rozpočítadla). *Chvíli doma, chvíli venku; Vítek hádá dobře; Měsíc; Dobrý den sluníčko; Říkejte si abecedu a Modré nebe*, toto je šest sbírek s jasným pedagogickým záměrem - usnadnit dětem první seznamování s písmeny české abecedy. *Dobrý den, sluníčko* sbírka básní, kterou doprovázejí černobílé snímky domácích zvířat. Veršované pohádky *Kuřátko a obilí; Pohádka o veliké řepě; Zvířátka a loupežníci; Zasadil dědek řepu; Zimní pohádka o Smolíčkovi; Pohádka o Květušce a její zahrádce* jsou známé z knihy *Špalíček veršů a pohádek*. Básník se nevyhýbá ani tématům inspirovaným technikou v dílech *To je jízda, to je let; Je nám dobře na světě; Tři kluci sportovci*. Sbířky určené pro nejmenší *Hrajte si s námi; Nesu, nesu kvítí; Dívej se a povídej; Školáčkův rok; Kolik je sluníček; Letadlo se skokany* mají lehce didaktický charakter. Ilustrace J. Čapka, J. Lady, M. Švabinského a A. Zábranského inspirovaly Hrubína k napsání sbírek *Modré z nebe; Veselý přírodopis; Pasáček a sluníčko* nebo *Kytička z náčrtníku*. Z prozaické tvorby pro děti bych ráda zmínila díla *Kráska a zvíře; Sviť, sluníčko sviť; S čím si hraji*. Hrubínova tvorba poezie pro děti končí počátkem roku 1960, kdy se vrací zpět k tvorbě pro dospělé. (Šubrtová 2012) Básně Františka Hrubína se staly součástí české kultury a téměř zlidověly jako například tato:

Vezmi žlutou tužku,	a pod hruškou talíř,
namaluj mi hrušku	sláva, ty jsi malíř! (Hrubín 2008)

Nejblíže poezii Františka Hrubína byla díla dvou českých básníků, a to **Jana Čarka (1898-1966)** a **Františka Branislava (1900-1968)**. V básních **Jana Čarka** převládá tematika přírody a domova. Rád se vyjadřuje ve zdobnělinách, které upoutávají dětskou pozornost. První jeho sbírka básní pro malé čtenáře se jmenuje *Ráj domova*. Spisovatel v ní popisuje svůj návrat do milované jihočeské krajiny a do svého dětství. Básnické sbírky jsou plné tematiky měnící se přírody v průběhu roku *Zlatý dětský svět; Náš jeden rok; Ovoce, ovoce na naší zahrádce; Co zvířátka dovedou; Veselý věneček; Dobrý den zvířátka* mají lehce didaktický charakter. Tvorba pro starší děti obsahovala již složitější stavbu verše: *Radost nad radost; Srdce potěšení* nebo sbírka *Kolovrátek*. Veselé verše ze světa jednoduchých pracovních nástrojů *Co si povídaly stroje; Od jehly k mašinkám; O velikých maličkostech; O veselé mašince* osloví každého malého kluka. Z prozaické tvorby bych zmínila knihy *Bajky o nástrojích a Čarokruh*. Některé básně inspirovaly Ilju Hurníka a Petra Ebena k jejich zhudebnění. V ukázce básně je patrná jistá poplatnost režimu a snaha o zalíbení se – tu najdeme nejen u Jana Čarka, ale téměř u všech básníků této doby. V době politických vražd vzniká sbírka *Radost nad radost*. (Chaloupka 1985)

Jen si, děti, všimněte	kolik ptáčků, ptáčátek!
co je krásy na světě!	Kolik je tu hodných lidí,
Jen se, děti, rozhlédněte,	co si štěstí nezávidí...
co tu kolem kvítí kvete!	(Čarek 1956)
Kolik je tu zvířátek,	

Také pro **Františka Branislava (1900-1968)** byla inspirací příroda. V jeho básních se objevují humorné hry, které odpovídají představivosti malého dítěte. Vzpomínky na vlastní dětství oživuje ve sbírce básní s názvem *Píseň dětství*. Mezi sbírky inspirované přírodou patří: *Zlatý déšť; Hliněný džbán; Zelené roky*. Poetické etudy *Přijďte k nám muzikanti* jsou inspirovány světem hudebních nástrojů. Drobné veršované útvary vydávané pod názvem *Malá říkadla* obsahují krátké básničky pro děti. Zhudebněné verše *O dětech; Leť, holubičko bílá; Dětské sbory; Jarní popěvky* jsou využitelné při hudebních činnostech v mateřských školách, stejně jako další z jeho děl *Naše a vaše; Modrý oblázek; Ezopovy bajky nebo Básně dětem*. (Šubrtová 2012)

Co nám země dává
za jarního sluníčka?

Nejdřív roste travička,

Potom velká tráva.

(Branislav 1957)

Jaroslav Seifert (1901-1986) básník, v jehož dílech se často objevuje motiv domova a dětství. Jeho tvorba pro děti se váže k období padesátých let. Sbírky *Maminka*; *Šel chudě malíř do světa*; *Chlapec a hvězdy* nebo *Píseň domova* obsahují čisté verše písňového tvaru, které jsou plné lyriky a vzpomínek na vlastní domov a dětství. Jeho verše pro děti se velmi nenápadně dotýkají hranice veršů pro dospělé. (Chaloupka 1985)

Dejte mi chlapci trochu hlíny,
chtěl bych si s vámi stavět hráz
a nedívat se na hodiny
a neslyšet, jak mívá čas.

(Seifert 2001)

Nelze opomenout básníky, kteří se poezii pro děti věnovali spíše okrajově, ale zanechali za sebou nerasmazatelnou stopu.

Jan Skácel (1922- 1989). Spisovatel a básník, který část své tvorby věnoval dětem. Psal nejenom poezii, ale i pohádkové knížky. Z poezie je nejznámější sbírka tří souborů umístěných v knize *Básně pro děti*, které vznikly jako veršovaný doprovod k pastelovým ilustracím J. Čapka. *Uspávaní* jsou jednou z nejznámějších Skácelových sbírek a obsahují devatenáct básní na dobrou noc. Sbírky *Kam odešly všechny laně* a *Proč ten ptáček z větve nepadne* nepopisují Čapkovy ilustrace, ale snaží se s nimi vést dialog. Také málo známá kniha *O pejsku Ťapovi, výru Výrovi, slavíčku Slavíkovi a kočičce, která se moc styděla* plná humoru a autorovy osobité poetiky je určena právě dětem předškolního věku. (Šubrtová 2012)

Má hnědá křídla, rolák krátký
a na větvi se drží drápky.
A třeba je to nesnadné,
z haluze na zem nepadne.

Dávno by spadl z větve ptáček,
kdyby se držel za zobáček.

(Skácel 1997)

Jana Čeňková (2006) uvádí: „Řada básníků v padesátých letech dále pozitivně rozvíjela existující model sládkovsko-hrubínovsko-čarkovské poezie, třebaže ne s razancí mezníkových osobností. Patřili k nim například **František Nechvátal, Oldřich Syrovátka, Jan Alda, Jiří Václav Svoboda, Ladislav Stehlík, Lumír Čivrný, Jindřich Hilčr, Josef Hilčar, Jiří Havel**. Pro jejich tvorbu je příznačná reflexe emotivního dětského vnímání světa v jeho základní podobě, harmonizace vztahových a prožitkových momentů ve smyslu hrubínovského „je nám dobře na světě“. Jejich tvorba poezie se opírala o vlastní zkušenosti z tvorby pro dospělé a ovlivnila je i v rovině básnictví pro děti. „Bezprostřednost výrazu, vřelost a opravdovost lyrismu nalézáme ve sbírkách Františka Nechvátala (*Medová studánka, 1948*), Oldřicha Syrovátky (*Padej, padej, deštíčku, 1956*), Jindřicha Hilčra (*Mladost, 1953*) Ladislava Stehlíka (*Alšova vlast, 1953*), Františka Branislava (*Zlatý déšť, 1955*), Jana Aldy (*Slunečnice, 1954*), Lumíra Čivrného (*Doma a venku, 1959*)“ (Čeňková 2006, s. 64-65)

1.2.1 Počátky nonsensové poezie

Šedesátá léta vnesla do poezie nový, svěží a moderní nádech. Poezie pro děti a mládež získala na prestiži a podílela se na vzestupu celé české literatury. Autoři změnili svůj pohled na dětského čtenáře, začal se z poezie pro dospělé více využívat volný verš a byl kladen důraz na fantazii, hravost i vynalézavost v jazyce. Vzniká tzv. „nonsensová báseň - lyrický žánr podobný grotesce, nesmysl.“ (Slovník cizích slov 1993, s. 165) V těchto dílech se objevuje dětská i dospělá reflexe, nebo napětí mezi epikou a lyrikou básníka. Básně doprovází humor, snaha o kontakt mezi básníkem a čtenářem i jazyková stavba a citlivá volba slov. Tato díla podněcují dětskou představivost a smyslové prožitky čtenáře.

Mezi prvními průkopníky této poezie se objevují **Josef Kainar (1917-1971)** a **Zdeněk Kriebel (1911-1989)**. Oba básníci svou tvorbu opírali o lidovou slovesnost, avšak již v moderně pojeté jazykové hravosti. Sbírkou **Zdeňka Kriebela** *S erbem lipového listu; Alarm; Kniha milosti* obsahují motivy dětství a naděje v období války. Dvě sbírky *Píšťalička* a *Ptám se, ptám se, pampeliško* vydané pod společným názvem *Koulej se, sluníčko kutálej* vycházejí z lidové slovesnosti. Ve sbírkách z 60. let *Co dělá v parku sluníčko* a *Stradivárky z neónu - Posměšky na plot* si básník hraje s veršem a respektuje

při tom čtenáře jako svého rovnocenného partnera. V 70. a 80. letech vydává ještě dvě sbírky básní pro děti s názvy *Písně pro sluníčko a hry s lunou* a *Svět je krásně strakatý*. (Čeňková 2006)

Ptám se, ptám se, pampeliško
Už si vrabci koupou břicho, už se káča točí,
kde jsi byla, pampeliško, od čeho máš oči?
(Kriebel 1959)

Josef Kainar se hlásil k tradiční halasovské poezii, avšak inspiraci hledá i v lidové slovesnosti. Děti bere jako své rovnocenné partnery, kteří patří do naší společnosti. Jeho první sbírka básní *Říkadla* pro děti je plná fantazie a humoru. Další sbírka *Nevídáno, neslýcháno*, kterou autor sám ilustroval, nabízí prostor pro rozvíjení dětské představivosti. Báseň je pro Kainara hrou se slovy. Epická báseň *Zlatovláska* je psána pro loutkové divadlo a vychází z pohádky Karla Jaromíra Erbena stejného názvu. Mezi jeho dalšími díly nalezneme i leporela *Indiáni nebo Posmíval se konipásek*. (Dolejší 2005) Ukázka je ze sbírky *Nevídáno neslýcháno*:

Ptal se včera pána pán:	a tam dole na stráni,
"Kudy tudy do Hajan?"	to už budou Hajany."
"To se dáte kolem <u>plotu</u> ,	"Děkuju vám, pane, moc."
od Klímadel na Dřímotu,	"Na shledanou."
z Dřímoty dál na Zívánky,	"Dobrou noc."
od Zívánek na Hajánky,	(Kainar 2005)
z Hajánek dál k Polospaní,	

Za zmínku stojí také tvorba prozaika a básníka **Jiřího Havla (1924)**. Publikoval a stále publikuje v časopisech *Sluníčko* a *Mateřídouška*. Jeho básně využívají nonsensu v básních s tradičními dětskými motivy. Podílel se také na tvorbě čítanek pro základní školu a je autorem veršů k omalovánkám a leporelům. Veselé verše a dětskou hravost můžeme nalézt ve sbírkách *Co nosí kosi*; *Ani stránka pro Bručánka* nebo *Potkal velbloud komára*. Jazykové hříčky obsahují knihy básní *Ať se mračí jenom mrak* a *Člověče nemrač se*. Tři sbírky pro nejmenší s estetickou tematikou se jmenují *Veselé noty*; *Malovaný svět* a *Než zazvoní potřetí*. Do historické Prahy nás zavede kniha *Kdo vodí koně po pěší zóně*. Básně plné situačního humoru nalezneme ve sbírce *Smějeme*

se *celý den* a pro nejmenší je určena kniha *S kým vstává sluníčko*. Básně Jiřího Havla jsou obsaženy také v antologii *Nebe, peklo, ráj. Tyglík české poezie pro děti 20. století*, který sestavil Petr Šrámek. (Šubrtová 2012)

Povídala rýma kašli: „My dva jsme se šťastně našli, nemůžeme, podle všeho, žít už jeden bez druhého.“	Chřipka řekla: „Já je znám, je to láska jako trám!“ (Havel in Šrámek 2009)
--	--

1.2.2 Období normalizace (srpen 1968 – devadesátá léta dvacátého století)

Mnoho básníků přichází o možnosti publikovat svou tvorbu. **Pavel Šrut, Josef Brukner, Jiří Kolář, Ladislav Dvořák, Karel Šiktanc, Josef Hiršal, Bohumila Grögerová, Ivo Štuka** a mnoho dalších se muselo nuceně odmlčet. Mnoho autorů odešlo do exilu, kde mohli působit svobodně, bez cenzury, ale bohužel i bez ohlasu čtenářů. Literární kritika se neohlížela na exilovou tvorbu, ani na publikované básně nežádoucích autorů v časopisech *Květen*, *Sluníčko* a *Mateřídouška*. (Čeňková 2006)

K těmto méně vítaným básníkům patřil i **Emanuel Frynta (1923-1975)**. Prvotina pro děti s názvem *Nová knížka pro děti o chvástavém štěněti* nebo sbírka básní *Moudří blázni* s podtitulem *Knížka historek, pohádek, povídek a veršů o moudrém bláznovství a bláznivé moudrosti* představuje několik klasických postav literatury například Enšpígl, Josef Švejk, Kacafírek atd. Posmrtně vydaná sbírka poezie 80. let 20. století *Písničky bez muziky*, plná nonsensového humoru a jazykové imaginace, patří k jeho nejosobitějším dílům. (Šubrtová 2012)

Mluvil jsem tuhle s červotočem, Jenže už nevím přesně o čem a taky přesně nevím proč	a jestli to byl červotoč. (Frynta 2010)
--	--

Poezie exilových katolických básníků **Václava Renče, Ivana Blatného, Ivana Martina Jirouse a Jana Zahradníčka** je propojena s tvorbou pro dospělé. Proto se dostává do povědomí oficiální poezie pro děti až po roce 1990. Tvorba katolického básníka **Václava Renče (1911-1973)** je protikladem k tvorbě básní Františka Hrubína.

Básník rád používá ve svých dílech alegorii a symboliku. Příkladem může být i veršovaná pohádka *Perníková chaloupka*. (Čeňková 2006)

Babizna vzteky poskakuje.	Hop, děti! - Než by řekl švec,
„Nemehla, kéž vás čerti snědí“!	pohlí bábu rudá pec.
A hned jim sama ukazuje,	(Renč 2008)
jak se na lopatě sedí.	

Ivan Martin Jirous (1944-2011) byl básník, esejista, rocker a organizátor českého undergroundu. Kniha pohádek a básní pro děti *Magor dětem* poprvé vychází v samizdatové edici *Popelnice*. Obsahuje básně a pohádky, které psal svým dvěma dcerám z vězení. Kniha je plná senzitivity a fantazie, s prvky křesťanství, které dává některým básním lehce didaktický charakter. Odlehčující složku v básních nahrazuje humor a jazykové hry. (Šubrtová 2012)

Když uléhají beránky	ulehne na souvratě
za obzor na západ,	zavřou se oči Martě, usne a spí.
půjdeš, Františko taky spát.	(Jirous 1991)
Když vítr, který pásal je,	

Básnická hravost s říkadlovým a písňovým veršem i použití běžných motivů charakterizuje tvorbu člena skupiny 42 **Ivana Blatného (1919-1990)**. Jeho básně se vyznačují velkou nápaditostí a lyričností. V leporelu *Na kopané* seznamuje děti s fotbalovou hrou. Přelomovou sbírkou poválečné poezie je kniha veršovaných pohádek *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět* rozdělená na dvě části. První část obsahuje říkadla a verše, zatímco druhá část krátké pohádkové příběhy. **Jan Zahradníček (1905-1960)** překladatel a katolický básník. Dětským čtenářům věnoval jedinou knihu soubor devíti veršovaných legend *Ježíšova košilka*. Jde o vyprávění o životě Ježíše Krista, jeho narození, jinošství, vánoční téma i putování Krista se svatým Petrem po světě. (Čeňková 2006)

Kristus Pán a Petr jdouce	Pastýř na ní ovce pás,
podle vody studené	ležel, nevstal, měl vždy čas.
přišli k louce zelené,	(Zahradníček 1990)
k malé louce.	

1.2.3 Útěk do světa fantazie a nonsensu

Další díla podporující fantazii dětí tvoří v tomto období **Pavel Šrut (1940)**. Jeho nonsensová poezie je obohacena o impulsy z moderní světové literatury ve sbírce přeložených básní *Ostrov, kde rostou housle* (1987). Básníkově propojení dětské poezie a poezie pro dospělé tvoří práce v jazykové rovině, jeho smysl pro absurditu, rytmické citění a paradoxy. Prvním dílem Pavla Šruta je vyprávění před spaním *Petrklíče a petrklíky*. Další sbírky plné netradičních rýmů a námětů mají názvy *Motýlek do tanečních* a *Kočka v houslích*. V 80. letech se autor odmlčel, protože jeho publikace byla omezena. Mezi jeho další nejznámější tvorbou pro děti nalezneme i sbírky *Hlemýžď Čilišnek; Kde zvedají nožku psi aneb v Pantaticích na návsi; Veliký tůdle; Příšeři a příšerky* nebo také sbírku inspirovanou anglickými říkadly a popěvkou *Šišatý švec a myšut*. (Šubrtová 2012)

Děti jsou prý pidilidi,	že děti jsou pidizvěř.
ale když je básník vidí,	A diví se, proč jim vlastně
jak se někdy chovají	píše krásné pidibásně!
(třeba včera v tramvaji),	(Šrut 2005)
pomyslí si, to mi věř,	

Básníky sdružujícími se kolem časopisu Květen byli **Josef Brukner (1932-2015)** a **Karel Šiktanc (1928)**. **Josef Brukner** se spolupodílel na tvorbě čítanek a slabikářů pro základní školy. Jeho básně s jednoduchým říkadlovým vzorem jsou dodnes velmi oblíbené hlavně u nejmenších čtenářů. Nejen pro ty malé, ale i pro předškolní děti jsou určeny nonsensové sbírky básní *Proč, proč, proč*, veršované pohádky *Polštářová válka* nebo básničky inspirované výtvarným uměním Josefa Lady, Ondřeje Sekory a Zdeňka Milera s názvy *Z Ladovy zahrádky; Svět zvířat; Ferda mravenec; Krtekův den a Jak krtek cestoval*.

Karel Šiktanc svou tvorbu přibližuje dílům Františka Hrubína a klade v ní důraz na tradiční hodnoty. Soubor veršů obsahující 36 básní a říkadel *Spadl buben do kedluben* je autorským výběrem ze tří knih určených právě předškolním dětem. (Hutařová, Hanzová 2003)

Nad zelenou louží	prohlíží si ráda
vosa bosa krouží	v lesklém zrcátku.
už snad od pátku.	(Šiktanc 2005)
Bříško, krk i záda	

1.2.4 Experimentální básníci

„K experimentálním básníkům této doby patří **Jiří Weinberger (1943)** a **Petr Nikl (1960)**. První zmiňovaný básník rád boří hranice mezi vážností a veselostí, mezi hrou a realitou. Jeho díla se vymykají grafikou i ilustracemi ze stereotypů soudobé tvorby. I on se věnuje nonsensové poezii. *„Weinbergerovy básně z počátku 21. století jsou obohacené o dávku přemýšlivosti, je v nich patrná častější parodijní názornost, pocity odcizení, deziluze“.* (Šubrová 2012, s. 292) Ve sbírkách *Povídá pondělí úterku* a *Ach ty plachty, kde je mám* si hraje se slovy a ilustrací.

Schovávám doma	udělat hají
poštovní schránku	tak tu svou schránku
do které ukládám	nemohu najít
sám sebe k spánku	(Weinberger 1995)
A když chci večer	

Petr Nikl a jeho literární tvorba pro děti se řadí k poezii experimentální, emočně vyhrocené až jazykově neobvyklé a těžší z propojování různých uměleckých disciplín. Publikace *Blázníček* obsahuje na sto šedesát jeho básnických skladeb a mezi jeho další nejznámější díla patří i sbírky *Zahádky* (kniha obdržela cenu Magnesia Litera 2008 pro nejlepší knihu roku) a *Přeshádky*. (Šubrtová 2012)

Zlatí hadi	Je to tak
zlatě kadí.	ZÁ HAD NÉ!
Nepoznáš,	Zlatí hadi
co je had	zlatě kadí.
a co né.	(Nikl 2007)

Sedmdesátá léta zastupují experimentální básníci **Michal Černík** a **Milena Lukešová**. Tvorbu **Michala Černíka (1943)** doprovází jeho vzpomínky na dětství a

vzpomínky na vlastní dětství. Sbíрка *Labutí peříčko* navazuje na tvorbu Františka Hrubína a Jana Čarka. Další dvě díla *Jaké oči má vítr* a básnická kniha *Třesky plesky* jsou shrnuty do souboru *Jaro napověz*. Pro starší děti je určena kniha *Letokruh* obsahující verše s motivy města. Věnoval se tedy i tvorbě pro mládež a dospělé. (Chaloupka 1985)

Červen v červenec se mění	do květin i starých džbánů
neprobud' se, to nic není	pohozených na smetišti
to padá jen heboučké	se vzkázáním pro ta příští
mžení do snů, do lupení	pro vzdálená pokolení...
do oddychujících lánů	(Florian 1981)

1.2.6 Nekvalitní poezie

Počátek devadesátých let přináší do poezie pro děti také nepříliš zdařilé pokusy o básnická díla. Básníci nezvládají pochopení principu hry v dětském učení a lidové poezie. Knihy **Zuzany Kopecké** do této kategorie jistě spadají a jsou spíše cvičebnicemi či logopedickými příručkami. **Zuzana Kopecká (1963)** je mezi pedagogy známá básnířka, prozaička a učitelka v mateřské škole. Píše spíše komerční tvorbu, kterou přizpůsobuje své praxi. Sbíрка *Básničky od srdíčka* je věnována především dětem předškolního věku. Básně obsahují příliš mnoho zdrobnělin, verše jsou laciné, mnohdy postrádají rytmus, snaží se především o líbivost a snadné zapamatování. Knihy *Hádanky od srdíčka*; *Veselé básničky*; *Špalíček pohádek* jsou stejně nekvalitní jako sbírka první, a přesto patří k hojně využívaným veršům v mateřské škole.

Padá mlha na políčko	ale jenom trošičku.
vítr fouká písničku.	(Kopecká 2003)
Že vzpomínám na sluníčko,	

Jaroslav Cita (1926) je výtvarník, scénárista a autor próz a veršů pro děti. Jeho verše pro nejmenší obsahují neobrazné motivy především ze světa zvířat. Jeho básně jsou známé i z leporel *Hledám, hledám nit*; *Veleříkadla*; *Máme doma zvířátka* nebo *Co si ptáčci štěbetají*.

Jen na okraj bych zmínila **Naději Zimovou** a její Uzlíček básniček nebo básníka **Romana Šmejkal** se sbírkami *Čím budu; Zvířátková abeceda i Sportovní abeceda* (Šubrtová 2012)

Boxeři jsou tvrdí muži,

V ringu často rány trží.

Jedna tvrdší nežli druhá,

Pod okem pak bývá duha.

(Šmejkal 2002)

1.2.7 Konec 20. a počátek 21. století

Počátek devadesátých let vnáší do poezie pro děti svěží vítr. Znovu se objevují básně takzvaných samizdatových autorů (**Václav Renč, Ivan Blatný nebo Jan Zahradníček**). Do poezie vstupují také sbírky s didaktickým charakterem, které měly za úkol nasycit trh s alternativními školními pomůckami. (Čeňková 2006)

Jindřich Balík (1928) spisovatel, básník i textař, který se věnuje tvorbě poezie pro děti předškolního věku. Jeho básně jsou krátké, výstižné, obsahují prvky nonsensu, týkají se námětů z okruhů zkušeností malého dítěte. Sbírkou *Kolik váží motýl; Jaro, léto, podzim, zima* nebo publikace didaktického charakteru *Tatínku jed' opatrně; Školní rok prvňáčka; Už půjdu do školy* patří k jeho nejznámějším dílům. Mezi jeho knihami najdeme také leporela pro nejmenší s názvy *Mít moře na dvoře; Koukneme se do Afriky; Barevný svět; Básničky a říkanky; Prohlížej si svět* a mnoho dalších. (Šubrtová 2012)

Aby byli Eskymáci v pohodě,

koupají se každé ráno ve vodě.

A je ovšem jasné předem –

ve studené vodě s ledem.

(Balík 1996)

Na tuto tvorbu navazují básníci **Jiří Žáček, Pavel Šrut, Josef Brukner, Michal Černík, Jan Vodňanský, Jiří Havel i Ludvík Středa**. Nakonec se poezie na přelomu 20. a 21. století navrácí k principu nonsensu a charakterizuje spíše předchozí tvorbu autorů. Dalším impulzem devadesátých let jsou hudební texty nejen pro malé čtenáře plné nonsensových veršů. *Písničky bez muziky Emanuela Frynty, Dělání všechny smutky*

Radek Malý (1977) se věnuje tvorbě poezie pro děti i dospělé. Spolupodílel se jako autor na knize *Slabikář* nebo na abecedáři nazvaném *Šmalcova abeceda*. Jeho básně jsou plné situačního humoru a klade v nich důraz na slovní výraz a lyrizovaný popis. Mezi nejznámějšími díly nalezneme sbírky *Kam až smí smích* a *Listonoš vítr* obsahující křehké básně s podzimní tematikou. (Šubrtová 2012)

Obývám vysokánský dům.	Ospalé Pondělí,
Má sedm bytů	ještě se válíš v posteli? ...
a já chodím na návštěvu	(Malý 2015)
každý den k jiným sousedům.	

Věra Provazníková (1947) se věnuje nejenom tvorbě básní pro dospělé a děti, ale je také ilustrátorkou. Její zásluhou je, že vzkřísila z dětského básnického žánru hádanku, ve které uplatňuje folklorní inspiraci. Blízká je jí také tvorba pohádek pro loutková divadla (*O ubrousku; Dlouhý Široký a Bystrozraký; Petruška a baba Jaga*). Říkadlovými texty doplnila i několik leporel s názvy *Housátko; Tři veselá prasátka* nebo *Jak šlo vejce na houby*. Sbírkou *Co krákala vrána vráně; Elce pelce kotrmelce* a *V peřině myš* jsou jednoduchá veršovaná říkadla pro nejmenší děti. Knížky plné již zmiňovaných hádanek *Hlava rezatá, noha strakatá; Hádanky 1,2; Pošlem Anku pro hádanku* překypují vtipem a folklorními prvky. K dalším jejím nejznámějším dílům můžeme zařadit i veršované pohádky, hádanky a říkadla *Padla Madla do říkadla* a verše *Pidihrátky na pohádky*. (Hutařová, Hanzová 2003)

V jednom malém domečku,
vprostřed modrých zvonečků,
žila, byla jedna koza,
ta se jmenovala Józa.
(Provazníková 2012)

Jiří Dědeček (1953) je písničkář, básník, prozaik i překladatel. Jeho díla pro děti charakterizuje jazyková neotřelost. Sbírkou *Šli červotoči do houslí; Uleželé želé; Co se stalo v zoo* obsahují krátké a vtipné texty k omalovánkám. (Šubrtová 2012)

Tvorbu **Jiřího Žáčka (1945)** doprovází vzpomínky na vlastní dětství, humor a lyričnost veršů. Ve druhé polovině 70. let vzniká první sbírka básní pro děti *Aprílová*

škola, plná obyčejných předmětů, lidí a zvířat v nelogických situacích. Básnická improvizace, nonsens a nápaditost doprovází knihu básní *Pro slepičí kvoč aneb Aprílová škola pro pokročilé*. K jeho dalším známým sbírkám patří *Kolik má Praha věží*; sbírka *99 dědečků a 1 babička*; *Počítání oveček*; *Kdo nevěří, ať tam běží* kniha veršů *Bajky a nebajky pro malé a velké děti*; *Kočkování- knížka pro malé a velké přátelé koček* i verše k leporelům a kresbám Zdeňka Milera *Krtek kamarád*, hádanky, rébusy v sešitové podobě *Hádanky a luštěniny*; *Slabikář*; kniha *Žáčkova encyklopedie pro žáčky*; *Na svatýho Dyndy*; *Nemalujte čerta na zeď* a mnoho dalších sbírek. (Šubrtová 2012)

Eskymácké děti	to je krásná věda:
mají školu z ledu,	sáňkování
učí se tam eskymáckou abecedu.	koulování a lov na medvěda.
Eskymácká abeceda,	(Žáček 2012)

1.3 Návaznost poezie na Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

(dále jen RVP PV)

Termín poezie v RVP PV nenajdeme, ale literární výchova, která tento pojem zahrnuje v obsahu přirozeně je. Literatura, tedy i poezie je chápána jako součást přirozeného procesu vývoje řeči a jazyka dítěte, kultivaci jeho komunikačních schopností i sociálně kulturního chování. (Gebhartová 2011)

Výběr ze současné nabídky poezie je veliký. Proto není snadné vybrat kvalitní a tematicky zajímavé tituly pro děti předškolního věku. Text básně by měl být tematicky i jazykově kvalitní, aby mohl sloužit k rozvoji řečových schopností a jazykových dovedností. Kvalitně interpretovaná báseň učitelkou mateřské školy může sloužit k rozvíjení všech klíčových kompetencí u dítěte předškolního věku. Obzvláště v oblasti Dítě a jeho psychika. Osvojením řeči, chápáním významu slov, mluvního projevu druhého, nabývá předpokladů dovedností čtení a vstupuje do kulturního světa. Poezie klade veliký důraz na rozvoj dětské fantazie, tvořivosti a výtvarné kreativity, která je dětem nejbližší, protože je pro ně nejvíce názorná. Poezie by měla rozvíjet i

abstraktnější představivost, která souvisí s vývojem řeči a dětské psychiky. Aby byla učitelka dobrým interpretem, měla by mít přehled o vývoji české dětské poezie a měla by umět vybrat hodnotnou a vhodnou báseň pro dítě předškolního věku a umět ji zajímavě prezentovat. Jde vlastně o estetickou činnost, kdy se k našemu projevu dovednosti, přednesu připojují i naše schopnosti a lidské zkušenosti. Kniha ve vzdělávacím procesu má velký význam. U dětí předškolního věku jako první na knize upoutá její výtvarná stránka. Proto by měla být báseň recitována přímo z knihy a ne z okopírovaného listu papíru. Důležitá je také přítomnost knihy v mateřské škole. V každé třídě by měl být koutek s knihami jak poezie, tak prózy. Děti si ji mohou také přinést z domova a ukázat ji svým kamarádům. Pedagog by mohl knihu představit v ranním kruhu a přečíst kousek třeba před odpočinkem. Čtení a hraní si s verši do mateřské školy neodmyslitelně patří. (Gebhartová 2011)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Metodika

2.1.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumného šetření je zjištění, jaká poezie je v současné době nejčastěji využívána při činnostech v mateřské škole a jaká je oblíbenost dětské poezie v českých rodinách. Výzkumné šetření budu realizovat pomocí rozhovorů a dotazníků.

2.1.2 Metody výzkumného šetření

V první části svého výzkumu jsem ke zjištění informací od předškolních pedagogů využila metodu kvantitativního výzkumu. Skutil a Křováčková (2007) definují kvantitativní výzkum takto: *„Kvantitativní výzkum je označení pro přístup, jehož zdrojem má být pouze objektivní a co možná nejpřesnější zkoumání edukační reality, podobně jako v přírodních vědách.“* (In Skutil 2011, s. 59)

Výběr a prezentace dětské poezie v mateřské škole závisí na pedagogickém pracovníkovi. Z tohoto důvodu jsem do svého výzkumu zařadila dotazník pro pedagogy z mateřských škol. Krátký anonymní dotazník obsahuje tři otázky týkající převážně volby autorů dětské poezie. Gavora definuje dotazník: *„Jako způsob kladení otázek a získávání písemných odpovědí“.* (2010, s. 121) Dotazník je přiložen v příloze této bakalářské práce – příloha 1.

Druhou částí mé práce je kvalitativní výzkum provedený formou rozhovorů s rodiči předškolních dětí. *„Kvalitativní výzkum je často intenzivní nebo dlouhodobý a výzkumník z něj zhotovuje podrobný zápis. Zaznamenává všechno, co se v daném prostředí odehraje“*, popisuje ve své knize Peter Gavora. (2010, s. 181)

Rozhovor umožňuje větší kontakt mezi tazatelem a dotazovaným i větší volnost a pružnost v kladení otázek. Rozhovory jsou zaměřené na zjištění, zda se v českých rodinách říkají říkadla nebo recitují básničky a jací autoři poezie patří k těm nejoblíbenějším. Nevýhodou je obtížné zaznamenání odpovědí s větší časovou náročností. (Skutil 2011, s. 89) Rozhovor je přiložen k této práci- příloha 2.

2.1.3 Předpoklady a otázky výzkumu

Předpokladem kvantitativního výzkumu bylo:

1. V mateřských školách dávají učitelky přednost básníkům z padesátých až sedmdesátých let.
2. Učitelky mateřských škol představují poezii dětem formou přednesu, který doplňuje dané téma.
3. Učitelky mateřských škol nejčastěji recitují verše Františka Hrubína.

Otázky kvalitativního výzkumu:

1. Jaké místo má dětská poezie v životě předškolního dítěte?
2. Jaká dětská poezie se čte či recituje v rodinách našich dětí?
3. Jací jsou nejoblíbenější autoři dětské poezie v rodinách?

2.1.4 Výzkumný vzorek dotazovaných

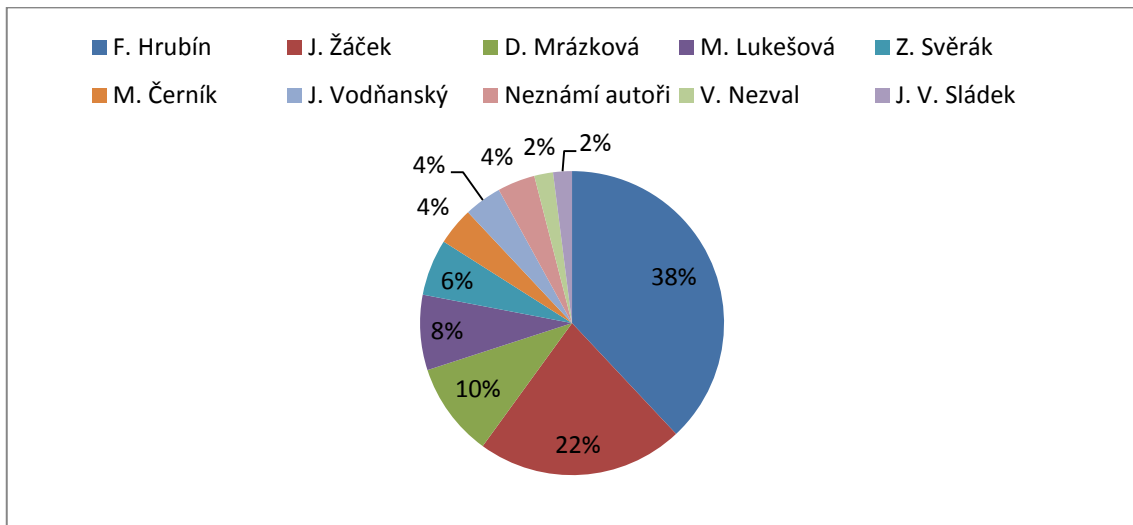
Vzorek dotazovaných tvořily převážně mé kolegyně ze studií a učitelky z jihočeských mateřských školek. Celkem bylo rozdáno 70 stručných, anonymních dotazníků, které jsem rozdávala osobně a ihned po zpracování je vybírala osobně zase zpět. návratnost tedy byla 100%. Dotazovaným byly položeny tři otázky, týkající se výběru nejčastěji recitovaného autora dětské poezie a využití básní při práci v mateřské škole.

2.1.5 Výsledky dotazníků

Otázka č. 1

V této části dotazované učitelky dostaly možnost, označit tři autory již zmiňované v teoretické části. Z výsledků níže uvedených vyplývá, že největší oblíbenost básníka dětské poezie získal František Hrubín (38%). Na pomyslné druhé a třetí příčce se objevili současní básníci Jiří Žáček (22%) a Daisy Mrázková (10%). Ukázka dotazníků je vedena v příloze č. 1.

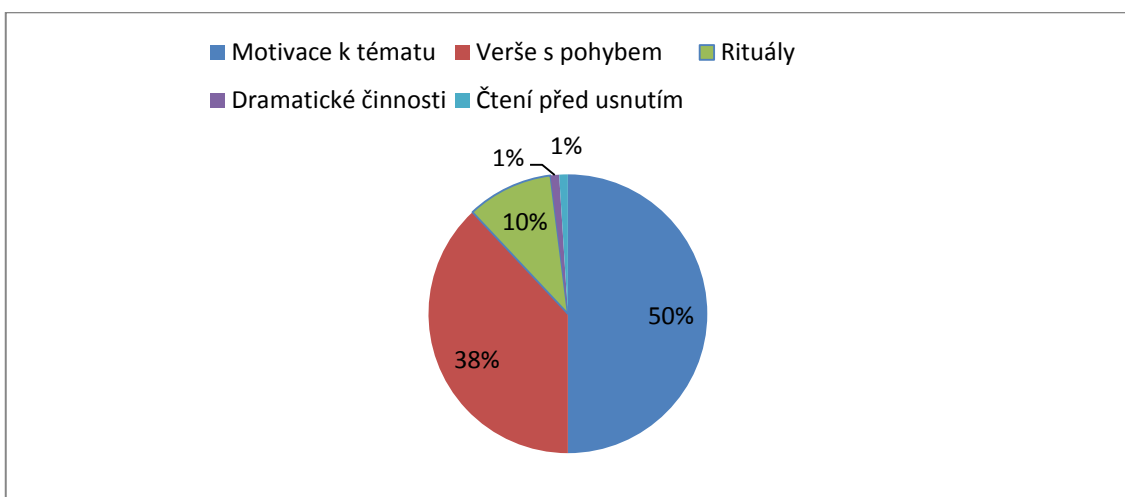
Graf k otázce č. 1 Vyberte prosím, tři své nejoblíbenější autory dětské poezie, s jejichž verši v MŠ pracujete.

Otázka č. 2

V této otázce měly mé kolegyně možnost zvolit si tři činnosti, při kterých využívají dětskou poezii nejčastěji. Jak vyplývá z níže uvedeného grafu, polovina z dotazovaných (50%) dětskou poezii využívá nejčastěji jako motivaci k tématu. Další se přiklání spíše k veršům doplněnými pohybem (38%) a třetí nejoblíbenější činností, při které je dětská poezie využívána, jsou rituály (10%). Malý zlomek dotazovaných ještě zmínil dramatické činnosti (1%) a čtení před usnutím (1%). Ostatní nabízené varianty zůstaly bez povšimnutí (0%).

Graf k otázce č. 2 Vyberte prosím tři činnosti, při kterých nejčastěji dětskou poezii v mateřské škole používáte?

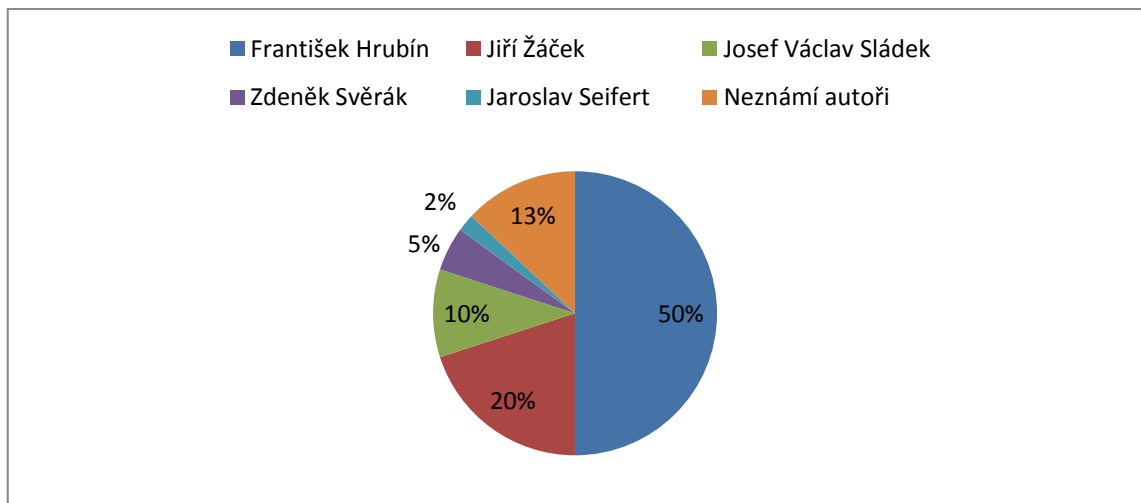

Otázka č. 3

V této otázce jsem si chtěla ověřit pravdivost otázky č. 1. Mým předpokladem bylo, že dotazovaní pedagogové budou citovat jednoho ze tří v dotazníku výše uvedených autorů. Zmýlila jsem se.

Jak opět vyplývá z níže uvedeného grafu, převládají verše Františka Hrubína (50%). Druhou pomyslnou příčku obsadily básně Jiřího Žáčka (20%) a třetím nejčastěji recitovaným básníkem je Josef Václav Sládek (10%). Na dotaznících se objevují i básně Zdeňka Svěráka (5%) a Jaroslava Seiferta (2%). Ostatní autoři veršů pro děti jsou neznámí (13%).

Graf k otázce č. 3 Vaše nejoblíbenější dětská báseň (alespoň jeden verš a jméno autora)

2.1.6 Závěrečné shrnutí

Závěrečné shrnutí dotazníku naplnilo všechny mé předpoklady. V mateřských školách opravdu převládají básníci z let padesátých až sedmdesátých. Zvučná jména jako Sládek, Seifert, Žáček a Hrubín patří mezi nejčastěji recitované autory v dnešní mateřské škole. Nejčastěji jsou dětem představováni formou nácviku a přednesu, který doplňuje dané téma vzdělávacího obsahu. Nápadité paní učitelky doplňují přednes pohybem. Nejoblíbenějším autorem dětské poezie je právem básník F. Hrubín, jehož básně mají u pedagogů předškolního vzdělávání stále velkou oblibu.

2.2 Rozhovory

Část vzorku dotazovaných rodičů tvořily maminky i babičky, se kterými jsem navazovala kontakt v mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí a druhou část dotazovaných představovali rodiče navštěvující dětské oddělení Městské knihovny v Třeboni.

2.2.1 Výsledky rozhovorů

V následujícím textu uvádím odpovědi rodičů na jednotlivé otázky. Dotazování probíhalo v listopadu a prosinci 2015. Úvod byl ve všech případech přibližně stejný-

Přichází do šatny maminka. Předávám dítě matce se slovy.

Já: Dobrý den paní ... Mohla bych Vás na chvíli zdržet? Píši bakalářskou práci na téma poezie v mateřské škole a ráda bych Vám položila tři krátké otázky? Mohu? Nezabere to moc času.

Maminka: Jistě proč ne, paní učitelko.

Otázka č. 1 - Když se řekne dětská poezie, co Vás napadne?

R1 -Maminka: Určitě něco hezkého. Vzpomenu si na maminku, jak mě a moji sestru chovala na klíně a přitom si pobrukovala takovou krátkou říkanku. Už si na ni ale nevzpomenu.

R2 –Babička : U lavice dítě stálo...To je myslím Erben že?

R3 – Maminka: Určitě taková ta dětská říkadla. Šiju boty do roboty...; Ententyky dva špalíky...; Vařila myšička kašičku...; atd.

R4 - Maminka: Ale ano. Když to nebude dlouho trvat. Chvátáme s dcerou domů.

R5 – Maminka: Říkadla a rozpočítávadla. Máme je moc rády.

R6 - Maminka: Básničky pro děti.

R7- Maminka: Vzpomenu si na základní školu, jak nás nutili učit se básničky.

R8- Maminka: Básničky pro děti, knihovna nebo základní škola.

R9 - Maminka: Nějaké básničky a říkadla?

R10 - Maminka: Něco hezkého? Nevím jinak, co bych k tomu řekla. Poezii doma moc nečteme.

R11- Maminka: *Jak to bylo pohádka? Zabloudilo kuřátko.* Ta je moje oblíbená.

R13 - Maminka: Asi nic. Já doma klukům moc nečtu. Nemám na to čas.

R14 - Maminka: Krásné verše Karla Jaromíra Erbena. Miluji verše z Kytice. Možná si ještě něco pamatuji také ze školy. Ale moc toho není.

R15 - Maminka: Básničky pro děti.

R16 - Tatínek: Základní škola. Vzpomenu si na hodiny literatury.

R17 - Maminka: Básničky, co mi vyprávějí holky doma, a učí se je ve školce. Některé jsou velmi hezké.

R18 - Maminka: Básničky pro děti.

R19 - Babička: Víte, já jsem stará škola. Mě napadne Hrubín, Sládek a Seifert.

R20 - Maminka: Asi nic. My poezii nečteme.

R21 - Maminka s tatínkem: To my doma nečteme. Já nečtu nic. Není na to čas.

R22 - Maminka: Veselé básničky a říkadla pro děti. A taky dětský klub pro nejmenší.

Když jsem kladla rodičům tuto otázku, očekávala jsem, že odpovědi příliš nápadité nebudou, a v tom jsem se nemýlila. Nejčastější odpověď je hodně obecná – básničky pro děti. Rodiče si většinou vybaví lidová říkadla pro nejmenší děti, ve dvou případech si vzpomněli na léta v základní škole a v souvislosti s tím, jak se museli učit básničky. Tato otázka nevyvolala v rodičích a prarodičích kromě jedné babičky, žádnou emoční odezvu. Rodiče v mateřské škole (dále MŠ) mi odpovídali spíše s nechutí a měla jsem pocit, že mě nechtějí přímo odmítnout, ale že je tak trochu obtěžují. Rodiče v knihovně byli vstřícnější, bylo patrné, že tenhle čas věnují dětem a knížkám, rozhovor je neobtěžoval, jednu babičku dokonce dojal k slzám při vzpomínce na Křišťálovou studánku vyprávěnou maminkou. Tato babička také uvádí jako jediná tři básníky – Hrubína, Sládka a Seiferta. Mám pocit, že v její rodině měla poezie své patrné místo. Jako další konkrétní jména se v první otázce dvakrát objevil Hrubín a dvakrát Erben. Nejsem si jista, zda v počátcích rozhovorů byl příčinou rozladění rodičů v MŠ chvat,

nebo spíše to, že kladu otázku, která jim přijde hloupá a zbytečná. Pro mne se poezie spojuje vždy s emocemi a vzpomínkami na dětství, zklamalo mne, že u rodičů tomu tak není.

Otázka č. 2 - Máte u Vás v rodině nějakou vaši oblíbenou básničku, a jakou?

R1- Maminka: Nemáme žádnou. Spíš čteme pohádky anebo pouštíme Počítač s večerníčkem. Adam miluje Krtečka nebo Rákosníčka.

R2 - Babička: Kromě Polednice nevím, co dcera doma klukovi čte. Myslím, že nic. Pokaždé když k nim přijdu, sedí u televize nebo u počítače. Hraje nějaké střelky.

R3 - Maminka: Máme rádi verše Františka Hrubína, vid' Aničko?

R4 - Maminka: Jak už jsem řekla. Já jsem ráda, když si dvakrát do týdne přečtu alespoň noviny.

R5 - Maminka: Ráno, když se Verunka mazlí s tatínkem v postýlce, hrají si hru s lochtáním „*Vařila myšička kašičku*“. To je moc baví.

R6- Maminka: Oblíbenou asi žádnou nemáme, ale Helenka nám říká doma básničky ze školky. Některé jsou velmi hezké.

R7 - Maminka: Ani nevím. Babička občas na Matěje volá: „*Matěji, Matěji, proč tě holky nechtějí?*“ Jinak mě žádná nenapadá.

R8 - Maminka: Nemáme. Poezii moc nečteme. Spíš máme raději pohádky.

R9 - Maminka: Asi ne. Babička s ním občas dělá kraviny. Tak možná spíš ta. Já na to nemám čas. Celý den jsem v práci.

R10 - Maminka: Doma moc poezii nečteme, ale pamatuji si něco ze školy. Zrovna si ale na nic nevzpomenu.

R11 - Maminka: Určitě tuhle a ještě Mravenečka od F. Kožíška

R12 - Maminka: Ani ne. Možná si Petr něco pamatuje ze školky. To nám pak vždycky přednáší.

R13 - Maminka: Ne, nemáme. Už jsem říkala, že doma nečteme. Já si myslím, paní učitelko, že ta třetí otázka, pokud se týká čtení, tak je zbytečná. Už stejně musíme s klukama jít. Na shledanou. Jdeme kluci!

R14 - Maminka: S dětmi si rádi listujeme verši Jiřího Žáčka nebo Jana Vodňanského. Jsou takové veselé. A básničku? *Sloni troubí na choboty od pondělka do soboty a pak zase pozpátku od úterka do pátku. (Žáček 1986)*

R15 - Maminka: Ne. Básničky si doma neříkáme. Spíš čteme pohádky. Takové ty pro kluky. Bořka stavitele, Angry birds nebo Auta.

R16 - Tatínek: *Máma pere drum, drum, drum, až se třese celý dům...*

R17 - Maminka: Teď jste mě dostala. Holky, co si nejraději doma recitujeme za básničku?

Holky přibíhají a společně matkou přemýšlejí. *Ententyky, dva špalíky, čert vyletěl z elektriky.*

R18 - Maminka: Nevím, u nás se moc básničky nečtou. Spíš pouštíme pohádky na počítači.

R19 - Babička: Mně maminka velmi často recitovala báseň J. V. Sládka „*Křišťálová studánka.*“ To si vždycky na maminku vzpomenu.

R20 - Maminka: Nečtou nic.

R21 - Maminka: Já ani nevím. Oni sedí raději u počítače s tatínkem a hrají nějaké hry.

R22 - Maminka: Oblíbenou vyloženě asi ne, ale spoustu takových těch dětských říkadél. *Spadla lžička do kafíčka...; Houpy, houpy...; Vařila myšička...; atd.*

Více jak polovina rodičů (12 z 22) oblíbenou básničku neuvádí. A z deseti, kteří uvedli, si čtyři vzpomněli pouze na říkadla pro nejmenší tipu Vařila myšička. Ze skutečné poezie pro děti se objevily dvakrát verše F. Hrubína, J. V. Sládka, F. Kožíška a ze současných autorů verše J. Žáčka a J. Vodňanského. Rodiče, kteří doma poezii nečtou, uvádějí většinou, že pouští dětem raději televizor nebo pohádky na počítači. Jedna babička uvádí, že: „*Kromě Polednice nevím, co dcera doma klukovi čte. Myslím,*

že nic. Pokaždé když k nim přijdu, sedí u televize nebo u počítače. Hraje nějaké střílečky.“ Přednes Polednice ze strany maminky není samoučelný, maminka se snaží s její pomocí dosáhnout vytouženého poledního odpočinku. Kdyby někdo položil tuto otázku mě, nevěděla bych, kterou básničkou začít. Určitě bych citovala verše F. Hrubína, pohádky i básničky.

Otázka č. 3 Prozradíte mi Vaši nejmilejší knížku dětské poezie?

R1 – Maminka: Žádnou nemáme.

R2 - Maminka: Asi toho Erbena. Možná je ještě ten po tatínkovi, schovaný někde u dědy v knihovně.

R3 - Maminka: Určitě od toho Hrubína. Anička ji dostala od ježíška. Nevzpomenu si, jak se jmenuje. Myslím že, *Říkejte si se mnou?* Nebo tak nějak.

R4 - Maminka: To teda je. Ale knížky doma máme, to si nemyslete! To ona dostává od babiček, ale nás to moc nebaví. Radši si pustíme televizor.

R5 - Maminka: Určitě špalíček veršů a pohádek od Františka Hrubína. Nejraději máme pohádku O Smolíčkovi.

R6 - Maminka: Tak to Vám nepovím. Knížek má Helenka plnou knihovničku, jestli tam ale jsou nějaké verše, to Vám nepovím. Dneska večer se dojdu podívat a zítra Vám povím.

R7 - Maminka: Děti doma asi žádnou nemají, ale já mám knížku schovanou z dětství. Dostala jsem ji od své babičky. Myslím, že se jmenuje: Koulelo se, koulelo od Seiferta. Mám ji schovanou na památku.

R8 - Maminka: Knížku Vám nepovím, ale hodně čteme takovou tu pohádkovou klasiku. Červenou karkulku, Perníkovou chaloupku nebo Hrnečku vař.

R9 - Maminka: Takové barevné leporelo se zvířátky na statku. To si pořád prohlížíme. Tam je ta naše oblíbená zemědělská technika. Ale tam asi nejsou žádné verše.

R10 - Maminka: Poezii nemáme a pohádky asi klasické od Boženy Němcové.

R11 - Maminka: Určitě toho Kožíška. Má své čestné místo u syna v knihovničce.

R12 - Maminka: Asi Vás zklamou, ale myslím si, že nemáme. Možná, že tam bude něco z mého dětství. To bych se musela večer podívat.

R13 - Nemá žádnou.

R14 - Maminka: Asi tu od pana Žáčka, z které byla ta básnička, jak pak se jmenovala. Je to leporelo a jmenuje se Pět minut v Africe.

R15 - Maminka: Asi Medvídek Pú. Četla jsem jí synovi, když byl malý a čtu ji i druhému.

R16 - Tatínek: Asi toho Hrubína, jestli je to on. Ty básničky jsou z knížky, kterou dostali kluci od ježíška.

R17 - Maminka: Tak to si opravdu nevzpomenu. Holky mají plnou knihovnu dětských knížek. Tak snad je tam i nějaká poezie.

R18 - Maminka: Malý má nějaká leporela, ale jak se jmenují, to Vám neřeknu.

Babička: Babičku od Boženy Němcové, ale to asi není poezie.

R19 - Paní: Myslím, že se jmenovala Josef Lada *Dětem* a jsou v ní nádherné ilustrace Josefa Lady. Je plná dětských říkadel a básniček, které si pamatuji ze svého dětství.

R20 - Maminka: Opravdu ji nemám ráda, ani ve škole jsem ji nečetla. Malá se dívá na tabletu na pohádky. Nepotřebujeme to.

R21 - Maminka: Raději se dívají na televizi.

R22 - Maminka: Máme doma knížku říkadel, ale kdo je napsal nevím. Abych pravdu řekla, nepátrala jsem se po autorovi. Prostě se mi líbila obálka i cena.

Tuto otázku jsem v průběhu rozhovorů upravovala v závislosti na odpovědích na předchozí otázky. Pokud rodiče uváděli, že doma nečtou poezii, ptala jsem se na jakoukoliv knihu pro děti. Z těchto dotazovaných bylo osm rodičů, kteří bohužel doma dětem nečtou ani poezii ani pohádky. Dávají přednost televizorům a počítačům. Mám dětskou poezii velmi ráda, přesto mě nepřekvapilo, že další čtyři z dotazovaných upřednostňují klasické dětské pohádky před poezií. Ostatní rodiče preferují poezii, a to především F. Hrubína, K. J. Erben, F. Kožíška a ze současných autorů dětské poezie se

objevuje jméno J. Žáčka. Kdybych opět měla odpovědět na tuto otázku, určitě bych ze starších autorů jmenovala knihu Špalíček veršů a pohádek od F. Hrubína a knihu Nebe peklo ráj -Tyglík české poezie pro děti 20. století, plnou básní českých velikánů zvučných jmen jako je Kožíšek, Hrubín, Seifert, Skácel, Zahradníček, Nikl, Šrut, Pastrňák, Havel, Jirous, Balík a mnoho dalších.

2.2.2 Závěrečné shrnutí

Závěrečné shrnutí rozhovorů přináší odpovědi na položené otázky, které mne příliš nepřekvapily:

- 1. Jaké místo má dětská poezie v životě předškolního dítěte?** Rodiče svým dětem recitují dětskou poezii jen velmi málo. Na současném knižním trhu je mnoho kvalitních sbírek básní určených právě pro děti předškolního věku. Stačí si jen nějakou vybrat. Bohužel dnešní doba není poezii moc nakloněna. Existenční podmínky rodin z naší mateřské školy nutí rodiče ke stále většímu pracovnímu nasazení a vyššímu životnímu tempu, funkci vypravěče přejímá televize a počítač. V rozhovorech jsem zaregistrovala, že v rodinách kde fungují babičky, má poezie stále ještě své místo. V jejich dětství nebyly počítače a internet a po večerech se dětem četly pohádky a básničky, které babičky zase předávají dál svým vnoučatům. Myslím si, že i to je důvodem odpovědí na otázku č.2.
- 2. Jaká dětská poezie se čte či recituje v rodinách našich dětí?** 12 z 22 dotazovaných rodičů uvedlo, že nemají žádnou oblíbenou básničku, vůbec doma nečtou a nebo preferují pohádky. Těchto rodičů jsem se ptala, jaká je tedy jejich oblíbená knížka. Neptala jsem se po poezii, ale jakékoliv knížce. Z 12ti rodičů mi 6 odpovědělo, že nečtou vůbec a raději pustí dětem počítač či televizi. Z deseti, kteří uvedli oblíbenou dětskou báseň či říkadlo, dominovali následující autoři.
- 3. Jací jsou nejoblíbenější autoři dětské poezie v rodinách?** Na prvním místě stejně jako u učitelek MŠ se umístil František Hrubín, kterého preferovali 3 rodiče. Na dalších pozicích nalezneme K. J. Erbena (s úspěšně stresující básní Polednice), F. Kožíšek (Polámal se mraveneček) a J. Žáček s verši o zvířátkách.

2.3 Metodická část

2.3.1 Využití poezie při práci v mateřské škole

V této části se pokusím a metodický návod k využití poezie při vzdělávání dětí předškolního věku. Vycházím z vlastní zkušenosti a zkušeností mých kolegyně, které byly ochotné se o ně podělit.

Poezie pomáhá dítěti objevovat svět. Svět viděný očima básníka pomáhá formovat vztah k jeho nejbližším, k prostředí, které je obklopuje, k přírodě, ke společnosti. Rozvíjí city dítěte, podněcuje estetické cítění, kultivuje jeho jazyk, učí ho všímavosti, citlivosti, rozvíjí jeho vnímavost, jeho cit pro krásu, pro krásu jazyka i světa. Poezie je pro dítě hrou i prostředkem poznávání. Nezastupitelnou úlohu má poezie při rozvíjení řečového projevu. Velkou měrou se podílí na rozvíjení fantazie, myšlení, tvořivosti, představ, slovní zásoby. Z hlediska využití nabízí poezie širokou škálu možností. Od poslechu básní a říkadél můžeme přejít k jejich přednesu, můžeme zkoušet rýmovat slova i celé říkanky, hledat v nich rýmy, a tak rozvíjet schopnost verbálního vyjádření a slovní zásobu. Můžeme vymýšlet nové rýmovačky, dotvářet nový konec k říkadlům, která známe a rozvíjet tvořivost a fantazii, můžeme výtvarně zachytit to, o čem báseň vypovídá, co nás zaujalo. Efektivní je propojit říkadla a básničky s hudbou a pohybem. Můžeme je využít jako logogymnastické a grafomotorické cviky, poezie má své místo v logopedické prevenci i nápravě. Užíváním básní a pohybu procvičujeme paměť. Můžeme je využít pro rozvoj tvořivosti jako simultánní ilustraci básní nebo jiné dramatické činnosti například živý obraz, štronzo. Můžeme si povídat o obsahu říkadla, básně a přemýšlet nad souvislostmi se skutečností. Básnička se může stát startovacím bodem k řešení situace či problému. Může nám pomoci nastartovat tematický celek, rozehrát dramatickou improvizaci i vystavět strukturované drama. (Svobodová, Švejdová 2011)

Možnosti využití poezie ve vzdělávání je celá řada. Je důležité, jakou zvolíme, a to s ohledem na to, jaký edukační cíl budeme sledovat. Nelze přesně definovat vhodnou a nevhodnou poezii pro děti, k výběru poezie jsou nutné jisté zkušenosti, znalost dětí i literatury pro děti a v neposlední řadě cit a estetické cítění. Výběr básní se řídí nejen věkem dětí, jejich citovou a rozumovou vyspělostí, ale také podmínkami, které určují

charakter dětských zkušeností. Dítě vnímá sdělení nejen z textu básně, ale i z kontextu, ze způsobu přednesu, z prostředí, ve kterém přednášíme. Každé prožívá báseň individuálně a důležité je, aby básně obsahovaly něco, kde se dětská představivost opře o životní zkušenost dítěte.

Při výběru textů bychom se neměli úplně vyhýbat takovým, které vyvolávají záporné emoce (texty popisující lež, krádež, zradu, lidské neštěstí), protože i ty jsou součástí lidského života. Texty obsahově smutné, zraňující, by měly být předkládány dětem vždy ve vhodné situaci a spíše výjimečně. Při výběru poezie bychom se měli snažit správně posoudit míru působení na dítě. Doporučuji vyvarovat se textům podbíživým, polopravdivým či lživým, s nesmyslně zkrácenými slovy a agramatismy. Je lepší využívat básně ověřených autorů z kvalitní literatury, než stahovat básně z internetu, protože spolu s texty předáváme dětem národní literární bohatství. Na druhou stranu každý z nás se někdy stává básníkem a mají-li jeho texty smysl, naplňují-li cíle, které si vytýčil a je-li z nich patrná hravost a radost, určitě by se neměl bát svou tvorbu využít.

2.3.2 Rituály

Jednou z činností, ve které se bez poezie neobejdeme, jsou rituály. Může to být ranní pozdravení, uvítací kruh, podání ruky při příchodu a odchodu, zvyky týkající se jídla nebo spánku. Tyto činnosti přinášejí dítěti pocit sounáležitosti, přijetí, vytvářejí prostor k rozvoji hudebního a rytmického cítění a k rozvoji řeči. (Svobodová, 2010)

Mé zkušenosti: Svolávání do kruhu jsem si částečně vymyslela a částečně jsem se inspirovala verši Hany Švejdové (pedagožky na PF JCU a autorky mnoha odborných publikací). „*Hola, děti, hola, roztočíme kola. Pojedeme tam... a zpátky, pojedeme do pohádky, budeme si spolu hrát, společně si povídat (malovat; tancovat, se usmívat apod.)*.“ Tento rituál svolává děti do kruhu. Tyto jednoduché verše si děti snadno zapamatují. Ráda si hraji s verši i pohybem, proto je doplňuji ještě o pohybovou složku. Rituál není pokaždé stejný. Říkanou i pohyb obměňuji. S každou změnou upoutávám větší pozornost dětí. S verši si můžeme hrát, různě je přetvářet, vymýšlet si nové. Básnička či říkanka se dokáže v rukou schopné paní učitelky proměnit v jakousi stavebnici, se kterou si děti mohou libovolně hrát. Jaký je rozdíl mezi říkankou a

básničkou? Říkanek se říká a básnička se přednáší. Tohoto pravidla by se měl držet i pedagog. Gebhartová rozlišuje báseň a říkadlo takto: „*V říkadle dominuje přízvuk a děti ho mohou skandovat, zatímco báseň, a třeba lyrické čtyřverší, lze sice říkat, ale s pochopením pro obsah a bez přehnaného důrazu na pravidelném metru.*“ (Gebhartová 2011, s. 14) Také rituál před jídlem je u nás velmi oblíbený. Upozorní děti, že je čas na svačinu či oběd i na důležitost čistoty rukou. „*To jsou ruce, to jsou dlaně, voda s mýdlem patří na ně. A po jídle zase mýdlo a po mýdle zase jídlo.*“ Opět doplňuji pohybem. Před obědem přání dobré chuti: „*Byla jedna sestřička a ta měla bratříčka, u jednoho stolu, sedávali spolu. Za ruce se chytili a dobrou chuť si popřáli. Dobrou chuť!*“ Je hezké si popřát k jídlu. Také nám hned lépe chutná. Další naším rituálem je ukolébavka před usnutím. Děti mají nejraději lidovky *Hajej můj andílku* nebo *Černé oči jděte spát*. (lidové) Oblíbená je také *Mravenčí ukolébavka* od Zdeňka Svěráka. Rituály upevní v dítěti určité návyky a naladí jej na další činnost ať už ve školce, doma či v rodině.

Jsem si vědoma, že v této oblasti využívám převážně anonymní či vlastní říkadla, která nejsou od renomovaných autorů, protože žádný z citovaných autorů se touto oblastí nezabývá. Jediným zdrojem těchto říkanek jsou metodické návody a metodiky, jako např. *Metody dramatické výchovy* (Svobodová, Švejnová 2011), nebo *Za zvířátky do školky* (Svobodová, Váchová, Vítečková 2012).

2.3.3 Ranní pozdrav

Do oblasti rituálů můžeme zahrnout i ranní pozdravení. I v této oblasti se setkáváme spíše s „lidovou“ tvorbou, ale kvalitní a vtipné pozdravy najdeme v literatuře Hany Švejnové, např. Kůry můry ven... Ende le bendele... (RAABE, 2015). Například: „Týnom, tánom, taliánom. Dobrý den a dobré ráno....; Dobrý den, dobrý den, dneska máme krásný den....; Ať je leden nebo máj na světě je přece fajn....;“ a mnoho dalších. Každá paní učitelka má ten svůj nejoblíbenější. Ranní pozdrav se většinou odehrává v kruhu. Hana Švejnová popisuje kruh jako „nejdůležitější útvar. V kruhu máme všichni rovnocenné postavení. Když se chytíme za ruce, vytvoříme útvar, ve kterém je ukryta síla a energie.“ (Svobodová, Švejnová 2011, s. 19) Ranní pozdrav je jedna z nejdůležitějších částí dne v mateřské škole. Děti se pozdraví i s paní učitelkou a

poví si, co je dneska nového, zajímavého, o čem si spolu budeme společně povídat i na co si budeme hrát. Verše jsou opět lehce zapamatovatelné, doplněné pohybem a povyšují tuto ranní chvíli v mateřské škole na jeden z nejkrásnějších momentů jak pro děti, tak pro paní učitelku. Jsou také příležitostí ke vzájemnému sblížení, doteku, nastartování společných činností.

2.3.4 Poezie jako motivace k tématu

Jak naladit děti na určité téma? Nejlépe básničkou či písničkou.

„Kam se ježek v zimě schoval?   od té doby spí a spí.“
Neklouzal se, nesáňkoval,   (Čarek 1958)
zahrabal se do listí,

A už jsme s dětmi v lese, který spí pod bílou peřinou a my se spolu můžeme pustit do bádání, jak to v takovém zimním lese vypadá...

„Povídala rýma kašli: Chřipka řekla: „Já je znám,
„My dva jsme se šťastně našli,   je to láska jako trám!“
nemůžeme, podle všeho,   (Šrámek 2009)
žít už jeden bez druhého.“

„A co si o tom myslíte, vy děti? Jste také šťastné, když si vás najde rýma a kašel? A co chřipka? Už si vás někdy našla? A bránily jste se? Jak se může člověk bránit chřipce, rýmě a kašli?“ Básnička nám pomůže nastartovat tematiku péče o zdraví a posílení imunity proti infekcím.

2.3.5 Hry s říkadly, cvičení

Říkadlo je jeden ze žánrů lidové slovesnosti. Jsou to krátká většinou dětská rčení založená na rytmickém textu a hře se slovy. „*Báseň je rodná setra písni a říkadlo vlastně matka i prabába obou*“, uvádí Vladimíra Gebhartová (2011). Charakteristickým znakem u dítěte předškolního věku je potřeba pohybu. Cvičení motivované říkadlem a doplněné pohybem, pak vede děti k vytrvalosti, fyzické zdatnosti a lokomočním dovednostem. Patří sem: zdravotně zaměřené činnosti (správné držení těla, kompenzační a relaxační cvičení), rozvoj pohyblivosti, koordinace pohybu, rytmizace říkadel, básní písni; rytmický pohyb, hry spojené s během – honičky, hry pro uklidnění.

„Kopřivo, kopřivo, stojíš pěkně nakřivo, postav se rovně! Co je ti po mně? Já se jen tak válím a když chci, tak pálím!“ (lidová) Následuje honička.

Pohybem doplněným slovem můžeme nastartovat společné hraní. Motivujeme dítě k tomu, aby se jednoduché říkadlo naučilo, protože bez něj si hru nezahraje. Říkadlo pomůže dát hře rytmus a zároveň podporuje u dětí rozvoj výslovnosti, verbálního vyjadřování, paměti i pozornosti. Poslední dobou je novým trendem zdravotního cvičení ve školkách také jóga. Cviky zaměřené na správné dýchání, držení těla a protažení. I já jsem tomuto trendu podlehla. Vděčím za to krásné knížce *Lali cvičí jógu*. Autorkou této knihy je Hanka Luhanová a obrázky vhodně doplnila ilustrátorka Kateřina Mesdag. Knížka s krátkými verši popisujícími určitou jógovou pozici. Velmi často ji využívám i k dramatickým činnostem.

Pozice stromu

Místo nohou máme kmen a kořeny v zemi,
Stát rovně a nespadnout, umíme jak stromy.

(Luhanová 2014)

2.3.6 Rozpočítávadla, vyvozování pravidel

Ententyky, dva špalíky, čert vyletěl z električky. Bez klobouku bos, natloukl si nos. (lidové) Jednoduché rozpočítávadlo, které vyřeší sporné situace nebo pomůže vybrat bez hádání pomocníčky pro přípravu stolování. Spravedlivé a vždy s nejasným výsledkem. A to se dětem líbí. Také pravidlo doplněné jednoduchou říkankou je lépe zapamatovatelné než neustálé napomínání paní učitelky. *„Pomaličku, pomalu, máme mokrou podlahu. Nebudeme utíkat, mohlo by se něco stát.“* (vlastní tvorba) Říkadlo může sloužit i jako startovací bod pro vyvození pravidel. Např.

Jedna, dvanda, třinda, špánek, říkám, říkám, zaříkánek. Klikyháky třesky, plesky, ať je nám tu spolu heky. (Švejdová, semináře) Tak, jak to děti zařídíme, aby nám spolu bylo hezky?

2.3.7 Hudební a výtvarné činnosti

V mateřských školách jsou při hudební výchově nejčastěji používány naše lidové písničky. Jsou plné jednoduchých veršů a melodie. Ráda s nimi pracuji i já. Opět

využívám pohyb, ale i Orffovy nástroje. Pracujeme s rytmikou písničky i s textem. Písnička „*Šel zahradník do zahrady*“ (lidová) přímo láká děti a paní učitelky k tvorbě vlastní zahrádky, malování květin, či zalévání zasazených semínek. Fantazii dětí i pedagoga se meze nekladou.

Výtvarné zpracování literárního či hudebního díla by mělo být nedílnou součástí činností s dětmi v mateřské škole. Pedagog podporuje tvořivost, samostatnost a fantazii dětí. Proč si třeba nezkusit namalovat smutnou princeznu z básničky Františka Hrubína (2008) „*Princeznička na bále poztrácela korále.*“ A nebo básnička Jana Vodňanského (2007), která přímo vybízí k výtvarnému činění: *Dejte mi pastelku, nakreslím pejska, když bude hodný, budu ho mít rád...* Ale nejen k výtvarným činnostem? Může následovat otázka: A jak se to pozná, když je někdo hodný? A jak se pozná zlobení?

2.3.8 Logopedie

Vědní obor zabývající se vzděláváním a výchovou osob s narušenou komunikační schopností. Cílem logopedické péče je odstranit, překonat nebo alespoň zredukovat narušenou komunikační schopnost. Předcházet jejím poruchám a pomáhat ji maximálně rozvinout. V mateřské škole to jsou, hry se slovy, s rýmy, procvičování počátečních, koncových písmen u slov, dechová cvičení, rozpočítávadla, poslechové činnosti a mnoho dalších. (Pipeková 1998) Na dnešním trhu je na výběr mnoho knih zaměřených na nápravu a prevenci logopedických vad řeči. Ráda bych jmenovala alespoň některé z nich: Bohdana Pávková - *Říkej si se mnou*, Arnošt Vít – *Logopedické říkanky*, Eichlerová, Havlíčková – *Kouká Mína do komína*.

Hamy, hamy, ham,	mojí mámě dám.
málo medu mám.	(Havlíčková, Eichlerová 2013)
Hamy, hamy, ham,	

2.3.9 Před usnutím a prohlížení knížek a leporel ve volném čase

Básnička či ukolébavka před spaním je nejvhodnější způsob jak uspat neposednou holčičku či chlapečka. O ukolébavkách se již zmiňuji v kapitole rituály, ale ráda bych

ukázala i vhodnou poezii, určenou ke čtení pře spánkem či odpočinkem těch nejmenších.

Hvězdičky už vyšly, červánek už zhas,   Zavřete se očka, jako modrý květ.
Očka, modrá očka už je k spaní čas.   (Sládek 1925)

Do kalíšků květů blahý sen už slét,

Také František Hrubín (2008) a jeho veršované pohádky jsou vhodnou četbou pro zklidnění. „*Jak to bylo pohádka? Zabloudilo kuřátko.*“ nebo „*Odkud ten náš holub letí? Letím z lesa milé děti...*“ Za zmínku stojí i autoři současné poezie. J. Žáček s básní z knihy *Aprílová škola* uloží nejedno děťátko rychle do postýlky.

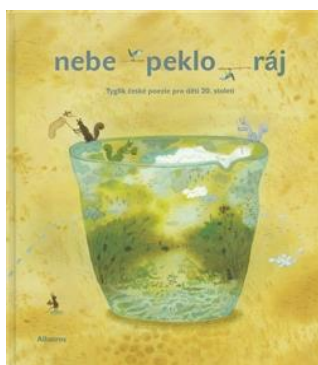
Halí, belí, halí, belí –   ale zato hodně sní.
já mám slona pod postelí,   (Žáček 2007)
je to slůně kapesní,

V naší třídě mají své čestné místo v knihovně i dětská leporela. Většina je právě veršovaná. Velmi často je využívám jednak jako inspiraci k tématu, cvičení nebo jen tak ke čtení před spaním. Děti mají možnost kdykoliv si knížky vypůjčit a prohlédnout si je.

2.4 Tipy na vhodnou poezii do mateřské školy

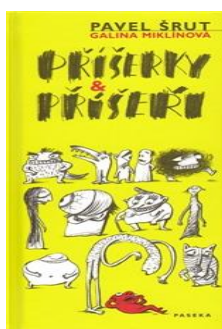
Nebe peklo ráj - Tyglík české poezie pro děti 20. století

I v této knize čerpám inspiraci pro svou práci. Myslím si, že není určena nejen pro děti, ale i pro jejich rodiče a pedagogy, kteří pečují o rozvoj osobnosti dítěte. Kvalitní poezie od českých autorů zvučných jmen jako jsou Kožíšek, Hrubín, Seifert, Skácel, Zahradníček, Nikl, Šrut i autorů méně známých, Pastrňák, Havel, Jirous, Balík a mnoho dalších. Neopomenou také pány Suchého, Svěráka, Nohavicu, kteří píší textové písně. Editorem knihy je Petr Šrámek a o ilustraci se postaraly tři dámy zvučných jmen Přenosilová Radana, Skálová Alžběta a Zemanová Alžběta.

Příšeři a příšerky

Autorem této malé útlé knížky, která se vejde i mamince do kabelky a zabaví děti třeba při jízdě autem nebo dlouhém čekání, je básník a prozaik Pavel Šrut. Je plná fantazie a slovního humoru, který příjemně doplňují ilustrace Galiny Miklínové. Kniha získala Cenu Jaroslava Seiferta.

Špalíček veršů a pohádek

Tato publikace je plná veršů a pohádek jednoho z básnických velikánů Františka Hrubína. Básničky tohoto autora jsou a budou patřit i nadále mezi nejvyhledávanější jak mezi rodiči, tak i pedagogy. Knihu ilustroval Jiří Trnka.

Lali cvičí jógu

Autorkou této knihy je Hanka Luhanová a ilustracemi vhodně doplnila ilustrátorka Kateřina Mesdag. Cvičím jógu a snažím se ji hravou formou přiblížit i dětem, proto jsem hledala nějakou vhodnou literaturu k této činnosti. Kniha Lali cvičí jógu popisuje formou verše ilustraci, zobrazující určitou jógovou pozici. Ocenila jsem velikost obrázků i vkusné verše popisující jméno dané pozice.

Listonoš Vítr

Nádherná knížka, z níž na čtenáře zavane jemný dech podzimních mlh, v nichž tančí padající listy. Verše Radka Malého jsou hravé i tesklivé, veselé i smutné, rozpustilé i nostalgické, ale vždy působivé a originální, takže knížka Listonoš vítr je literárním i výtvarným objevem pro všechny vnímavé malé čtenáře a jejich rodiče.

Ocenění: Magnesia Litera 2012 a Zlatá stuha 2012.

Polámal se mraveneček

Dnes už klasické leporelo autora Josefa Kožíška vypráví příběh o malém mravenečkovi, který je celý polámaný. Přejde ho léčit mravenčí doktor, ale nakonec mu

pomůže přátelské pohazení jeho kamaráda. Srozumitelné, přehledné a hravé leporelo nakreslil známý tvůrce Ferdy Mravence Ondřej Sekora. Ale podobných leporel nalezneme na knihkupeckých pultech mnoho.

ZÁVĚR

Předpoklady, které jsem si vytkla v úvodu praktické části své bakalářské práce, se naplnily a otázky byly zodpovězeny. Výsledky, ke kterým jsem došla, nejsou příliš povzbudivé, spíše alarmující. Básně Františka Hrubína jsou stále ve velké oblibě jak pedagogů, tak i některých maminek či babiček v rodinách. Výsledky, bohužel, ukazují, že recitace či čtení poezie nepatří v současných českých rodinách k oblíbeným činnostem. Rodiče upřednostňují sledování televize před čtením, a pokud čtou svým dětem, mají v oblibě spíše pohádky a příběhy. 12 z 22 rodičů nečte svým dětem vůbec. Ráda bych zde argumentovala tím, že tak malý vzorek rodičů nevyovídá o skutečném stavu v české společnosti. Mám však obavy, že ani ve velkém vzorku bychom nedospěli k pozitivnějším výsledkům

Je velká škoda, že se poezie a poetično vytrácí z života našich dětí a jsou nahrazovány televizory, počítači, tablety nebo CD přehrávači. Tyto „televizní“ děti pak zpravidla trpí nízkou koncentrovaností, nedostatečnou slovní zásobou a špatnou vyjadřovací schopností. Postrádají schopnost si aktivně hrát, nemají příležitost k poznávání okolního světa prostřednictvím všech smyslů, k získávání zkušeností s přírodními zákonitostmi a k rozvíjení fantazie.

Poezie patří k lidskému životu od narození do smrti. Poezie spojená s hudbou nás provází ve všech důležitých meznících našeho života. Obohacuje slavnostní rituály a pomáhá nám překonávat těžké a významné životní okamžiky. Ztrátou poezie z našeho života bychom ztratili mnohem více než několik zapamatovaných veršů. Jsem přesvědčená, že mateřská škola je místem a příležitostí, která může poezii do našeho života navrátit a mým přáním je, aby k tomu alespoň malým kouskem přispěla i tato moje práce.

Velkým obohacením pro mne byly semináře Hany Švejdové, která je pro mnohé z nás učitelek velkým vzorem. Její práce s poezií a říkadly v mateřské škole je obdivuhodná. Práce na této kvalifikační práci byla pro mne obdobným obohacením jako její semináře. Potkala jsem se s poezií důvěrněji a s radostí. A vím, že se s ní chci potkávat i nadále a doufám, že třeba některá část z mé práce inspiruje k obdobným setkáním i mé kolegyně.

POUŽITÁ LITERATURA:

- ČEŇKOVÁ, Jana. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-7367-095-x.
- DOLEJŠÍ, Pavel. Školní slovník českých spisovatelů: 331 českých spisovatelů od počátků písemnictví do současnosti. 6., aktualiz. vyd. Humpolec: Pavel Dolejší, 2005, 287 s. ISBN 80-86480-58-5.
- GEBHARTOVÁ, V. Jak a co číst dětem v MŠ. Praha: Portál, 2011. ISBN 97880-7367-854-8 5
- HUTAŘOVÁ, I. Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež 2. část. Praha: TAURIS, 2007. ISBN 978-80-211-0545-4
- CHALOUPKA, O. Čeští spisovatelé pro děti a mládež 1. vyd. Praha: Albatros 1985, 469s.
- MERTIN, V. GILLERNOVÁ, I. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X 14
- PIPEKOVÁ, Jarmila. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 1998, 234 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.
- SKUTIL, M., KŘOVÁKOVÁ, B., Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006
- SLOVNÍK cizích slov: Slova známá & neznámá. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993, 251 s. ISBN 80-901647-0-6.
- SVOBODOVÁ, Eva, Alena VÁCHOVÁ a Miluše VÍTEČKOVÁ. Do školky za zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 165 s. ISBN 978-80-262-0185-4.
- SVOBODOVÁ, E. ŠVEJDOVÁ, H. Metody dramatické výchovy v MŠ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8
- SVOBODOVÁ, E. Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, 2007. ISBN 80-86307-39-5

ŠVEJDOVÁ, Hana. Endeje, bendeje, tak i tak, budeme si spolu hrát: [praktické náměty na tvořivé a dramatické činnosti v předškolním vzdělávání]. Praha: Raabe, 2014, 82 s. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-078-9.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. Slovník autorů literatury pro děti a mládež. 1. vyd. Praha: Libri, 2012, 465 s. ISBN 978-80-7277-506-4.

Poezie pro děti:

BALÍK, Jindřich. Básničky a říkanky. 1. vyd. Brno: Scheider, 1996, [20] s. ISBN 80-85796-08-2

BRANISLAV, František. Hliněný džbáněk. 1. Vyd. Státní nakladatelství dětské knihy, 1957, 50s.

ČAREK, Jan. Dobrý den, zvířátka- pro předškolní věk. 1. Vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958, 55 s.

ČAREK, Jan. Radost nad radost. Vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1956, 58 s.

ČERNÍK, Michal. Knížka pro děti od dvou do pěti. Vyd. 3. Praha: Knižní klub, 2014, 95 s. ISBN 978-80-242-4392-4.

FLORIAN, Miroslav. Jaro napověz. Vyd. 2. Praha: Albatros, 1981, 90 s.

FRYNTA, Emanuel. Písničky bez muziky. Vyd. 3., V Argu 1. Praha: Argo, 2010, 78 s. ISBN 978-80-257-0330-4.

HALAS, František. Před usnutím. 8. vyd. V Praze: Albatros, 2013, 77 s. ISBN 978-80-00-03310-5.

HAVLÍČKOVÁ, Jana a Ilona EICHLEROVÁ. *Kouká Mína do komína: logopedické říkanky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 93 s. ISBN 978-80-262-0471-8.

HRUBÍN, František. Špalíček veršů a pohádek. 9. vyd., (8. v Albatrosu). Praha: Albatros, 2008, 292 s. Pokladnice Albatrosu. ISBN 978-80-00-02190-4.

JIROUS, Ivan Martin. Magor dětem. V Praze: Inverze, 1991. ISBN 80-900160-6-5.

- KAINAR, Josef. Nevídáno neslycháno. 5. vyd. Praha: Albatros, 2005, 45 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-01487-4.
- KOPECKÁ, Zuzana. Hádanky od srdíčka. 10. vyd. Brno: CENTA, 2003, [88] s. ISBN 80-903327-6-5.
- KRIEBEL, Zdeněk. Ptám se, ptám se, pampeliško. Státní nakladatelství dětské knihy, 1959
- LUHANOVÁ, Hanka. *Lali cvičí jógu*. 2., upr. vyd. Praha: Lali jóga, 2014, [40] s. ISBN 978-80-905140-7-2.
- LUKEŠOVÁ, Milena. Jak si uděláme zeměkouli. Vyd. v Portálu 1. Praha: Portál, 2012, [60] s. ISBN 978-80-262-0149-6.
- MALÝ, Radek. *Kam až smí smích*. Druhé vydání. Praha: Meander, 2015, 89 stran. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-82-1.
- NIKL, Petr. Záhádky. 1. vyd. Praha: Meander, 2007, [72] s. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-57-9.
- PROVAZNÍKOVÁ, Věra. *Kozí pohádka*. 4. vyd. V Praze: Albatros, 2012, [12] s. ISBN 978-80-00-03052-4.
- RENČ, Václav. Perníková chaloupka: veršovaná. 8. vyd. (5. samost.), Ve Fragmentu 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 31 s. Pohádky pro předškoláky. ISBN 978-80-253-0553-9.
- SEIFERT, Jaroslav. Chlapec a hvězdy: verše k obrazům a obrázkům Josefa Lady. Vyd. 5., v Knižním klubu 1. Praha: Knižní klub, 2001, 95 s. ISBN 80-242-0687-0.
- SKÁCEL, Jan. Proč ten ptáček z větve nespadne. 2. vyd. Praha: Albatros, 1997, [45] s. ISBN 80-00-00537-9.
- SLÁDEK, Josef Václav. Skřivánčí písně. V Tribunu EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2011, 103 s. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-216-3. SLÁDEK, Josef Václav. Skřivánčí písně. V Tribunu EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2011, 103 s. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-216-3.

- SUCHÝ, Jiří. Sluníčko, sluníčko [online]. In: . [cit.2016-03-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=cecldqREXEQ>
- ŠIKTANC, Karel. Spadl buben do kedluben. V nakl. Karolinum a v tomto výboru vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 69 s. ISBN 80-246-1076-0
- ŠRUT, Pavel. Příšerky & příšeři. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2005, 89 s. ISBN 80-7185-733-5.
- ŠMEJKAL, Roman. Sportovní abeceda. Vyd. 1. V Praze: Egmont ČR, 2002, 53 s. ISBN 80-7186-779-9.
- ŠRÁMEK, Petr. Nebe - peklo - ráj: tyglík české poezie pro děti 20. století. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2009, 289 s. ISBN 978-80-00-02439-4.
- UHLÍŘ, Jaroslav. *Zpěvník*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Největší hity. ISBN 978-80-253-0666-6.
- VODŇANSKÝ, Jan. Moje tužka ušatá. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, 46 s. ISBN 978-80-204-1598-1.
- WEINBERGER, Jiří. Povídá pondělí úterku. 1. vyd. Praha: Argo, 1995, 46 s. ISBN 80-85794-78-0.
- ZAHRADNÍČEK, Jan. Ježíškova košilka. 1.vyd. Brno: Petrov, 1990, Nestr. ISBN 80-85247-01-1.
- ŽÁČEK, Jiří. *Abeceda: domácí slabikář*. 6. vyd. Praha: Šulc - Švarc, 2012, 63 s. ISBN 978-80-7244-326-0.
- ŽÁČEK, Jiří. *Aprílová škola*. 6., (5. rozš.) vyd. Praha: Albatros, 2007, 63 s. Pokladnice Albatrosu. ISBN 978-80-00-01885-0.

SEZNAM PŘÍLOH:

1. Dotazník pro učitelky MŠ
2. Rozhovor s rodiči

1. Příloha

Dotazník pro učitelky MŠ

Jmenuji se Kateřina Dušáková a vypracovávám bakalářskou práci na téma poezie v MŠ. Moc mi pomůžete vyplněním následujícího dotazníku, který Vám nezabere více jak 3 minuty.

Děkuji.

a) Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři své nejoblíbenější autory dětské poezie, s jejichž verši v MŠ pracujete.

Abecední seznam autorů:

Alda Jan, Balík Jindřich, Blatný Ivan, Branislav František, Brukner Josef, Cita Jaroslav, Čech Pavel, Černík Michal, Čivrný Lumír, Dědeček Jiří, Dvořák Ladislav, Fisherová Daniela, Florian Miroslav, Frynta Emanuel, Grögerová Bohumila, Halas František, Hanzlík Josef, Havel Jiří, Hilčr Jindřich, Hiršal Josef, Hrubín František, Jirous Martin Ivan, Kolář Jiří, Kopecká Zuzana, Kožíšek Josef, Lukešová Milena, Mrázková Daisy, Nechvátal František, Nezval Vítězslav, Nikl Petr, Provazníková Věra, Renč Václav, Seifert Jaroslav, Sís Petr, Skácel Jiří, Sládek Josef Václav, Stehlík Ladislav, Středa Ludvík, Suchý Jiří, Svěrák Zdeněk, Svoboda Jiří Václav, Syrovátka Oldřich, Šiktanc Karel, Šmejkal Roman, Šrut Pavel, Štuka Ivo, Vinařický Karel Alois, Vodňanský Jan, Weinberger Jiří, Zahradník Vincenc, Zahradníček Jan, Zimová Naděje, Žáček Jiří

b) Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři činnosti, při kterých nejčastěji dětskou poezii v mateřské škole používáte?

Ranní pozdrav, rituály, poezie jako motivace k tématu, rozpočítávadla, pranostiky, dramatické činnosti, hudební činnosti, verše s pohybem, čtení před usnutím, hry s říkadly, logopedie, výtvarné činnosti, vyvozování pravidel, cvičení, jiné – napište jaké:

.....

c) Vaše nejoblíbenější dětská báseň (alespoň jeden verš a jméno autora).

Ukázky vyplněných dotazníků

1. Příloha

Dotazník

Jmenuji se Kateřina Dušáková a vypracovávám bakalářskou práci na téma poezie v MŠ. Moc mi pomůžete vyplněním následujícího dotazníku, který Vám nezabere více jak 3 minuty. Děkuji.

a) **Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři své nejoblíbenější autory dětské poezie, s jejichž verši v MŠ pracujete.**

Abecední seznam autorů:

Alda Jan, Balík Jindřich, Blatný Ivan, Branislav František, Brukner Josef, Čita Jaroslav, Čech Pavel, Černík Michal, Čívrný Lumír, Dědeček Jiří, Dvořák Ladislav, Fisherová Daniela, Florian Miroslav, Frynta Emanuel, Grögerová Bohumila, Halas František, Hanzlík Josef, Havel Jiří, Hilčr Jindřich, Hiršal Josef, Hrubý František, Jirous Martin Ivan, Kolář Jiří, Kopecká Zuzana, Kožíšek Josef, Lukešová Milena, Mrázková Daisy, Nechvátal František, Nezval Vítězslav, Nikl Petr, Provazníková Věra, Renč Václav, Seifert Jaroslav, Sis Petr, Skácel Jiří, Sládek Josef Václav, Stehlik Ladislav, Středa Ludvík, Suchý Jiří, Svěrák Zdeněk, Svoboda Jiří Václav, Syrovátka Oldřich, Šiktanc Karel, Šmejkal Roman, Šrut Pavel, Štuka Ivo, Vinařický Karel Alois, Vodňanský Jan, Weinberger Jiří, Zahradník Vincenc, Zahradníček Jan, Zimová Naděje, Žáček Jiří

b) **Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři činnosti, při kterých nejčastěji dětskou poezii v mateřské škole používáte?**

Ranní pozdrav, rituály, poezie jako motivace k tématu, rozpočítávadla, pranostiky, dramatické činnosti, hudební činnosti, verše s pohybem, čtení před usnutím, hry s říkadly, logopedie, výtvarné činnosti, vyvozování pravidel, cvičení jiné – napište jaké: .....

c) **Vaše nejoblíbenější dětská báseň (alespoň jeden verš a jméno autora).**

*Ti, HEUBIK
KARINKA
KAM KARINKO MALA' KAM,
CHODÍH LEPEH SEM A TAM.*

1. Příloha

Dotazník

Jmenuji se Kateřina Dušáková a vypracovávám bakalářskou práci na téma poezie v MŠ. Moc mi pomůžete vyplněním následujícího dotazníku, který Vám nezabere více jak 3 minuty. Děkuji.

- a) Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři své nejoblíbenější autory dětské poezie, s jejichž verši v MŠ pracujete.

Abeecední seznam autorů:

Alda Jan, Balík Jindřich, Blatný Ivan, Branislav František, Brukner Josef, Cita Jaroslav, Čech Pavel, Černík Michal, Čivrný Lumír, Dědeček Jiří, Dvořák Ladislav, Fisherová Daniela, Florian Miroslav, Frynta Emanuel, Grögerová Bohumila, Halas František, Hanzlík Josef, Havel Jiří, Hilčr Jindřich, Hiršal Josef, Hrubý František, Jirous Martin Ivan, Kolář Jiří, Kopecká Zuzana, Kožíšek Josef, Lukešová Milena, Mrázková Daisy, Nechvátal František, Nezval Vítězslav, Nikl Petr, Provazníková Věra, Renč Václav, Seifert Jaroslav, Sís Petr, Skácel Jiří, Sládek Josef Václav, Stehlik Ladislav, Středa Ludvík, Suchý Jiří, Svěrák Zdeněk, Svoboda Jiří Václav, Syrovátka Oldřich, Šiktanc Karel, Šmejkal Roman, Šrut Pavel, Štuka Ivo, Vinařický Karel Alois, Vodňanský Jan, Weinberger Jiří, Zahradník Vincenc, Zahradníček Jan, Zimová Naděje, Žáček Jiří

- b) Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři činnosti, při kterých nejčastěji dětskou poezii v mateřské škole používáte?

Ranní pozdrav, rituály, poezie jako motivace k tématu, rozpočítávací, pranostiky, dramatické činnosti, hudební činnosti, verše s pohybem, čtení před usnutím, hry s říkadly, logopedie, výtvarné činnosti, vyvozování pravidel, cvičení, jiné – napište jaké: .....

- c) Vaše nejoblíbenější dětská báseň (alespoň jeden verš a jméno autora).

Jiří Žáček: "Drače, ty jsi můj draček?
Kudry, kudry, je to heč!
A máš svůj draček?
Mám dra - Ať mi stačí!"

→ POUŠTĚNÍ DRAKA

1. Příloha

Dotazník

Jmenuji se Kateřina Dušáková a vypracovávám bakalářskou práci na téma poezie v MŠ. Moc mi pomůžete vyplněním následujícího dotazníku, který Vám nezabere více jak 3 minuty. Děkuji.

a) Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři své nejoblíbenější autory dětské poezie, s jejichž verši v MŠ pracujete.

Abecední seznam autorů:

Alda Jan, Balík Jindřich, Blatný Ivan, Branislav František, Brukner Josef, Cita Jaroslav, Čech Pavel, Cerník Michal, Čivrný Lumír, Dědeček Jiří, Dvořák Ladislav, Fisherová Daniela, Florian Miroslav, Frynta Emanuel, Grögerová Bohumila, Halas František, Hanzlík Josef, Havel Jiří, Hilšr Jindřich, Hiršal Josef, Hrubý František, Jirous Martin Ivan, Kolář Jiří, Kopecká Zuzana, Kožíšek Josef, Lukešová Milena, Mrázková Daisy, Nechvátal František, Nezval Vítězslav, Nikl Petr, Provazníková Věra, Renč Václav, Seifert Jaroslav, Sís Petr, Skácel Jiří, Sládek Josef Václav, Stehlik Ladislav, Stěda Ludvík, Suchý Jiří, Svěrák Zdeněk, Svoboda Jiří Václav, Syrovátka Oldřich, Šiktanc Karel, Šmejkal Roman, Šrut Pavel, Štuka Ivo, Vinařický Karel Alois, Vodňanský Jan, Weinberger Jiří, Zahradník Vincenc, Zahradníček Jan, Zimová Naděje, Žáček Jiří

b) Vyberte (zakroužkujte), prosím, tři činnosti, při kterých nejčastěji dětskou poezii v mateřské škole používáte?

Ranní pozdrav, rituály, poezie jako motivace k tématu, rozpočítávací, pranostiky, dramatické činnosti, hudební činnosti, verše s pohybem, čtení před usnutím, hry s říkadly, logopedie, výtvarné činnosti, vyvozování pravidel, cvičení, jiné – napište jaké: .....

c) Vaše nejoblíbenější dětská báseň (alespoň jeden verš a jméno autora).

*Dědič řípu rozradil
u pole se zradil,
čikal, uřikal,
nikdo ho nechal,
neměla se kral,
dědič zmasoval*

*František Hrubý
O řípi*

2. Příloha

Rozhovory s rodiči

Dobrý den jmenuji se Kateřina Dušáková a provádím výzkum do své bakalářské práce týkající se četby dětské poezie. Ráda bych Vám položila tři jednoduché otázky, která Vám nezaberou více jak tři minutky. Mohu?

1. Když se řekne dětská poezie, co Vás napadne?
2. Máte u Vás v rodině nějakou Vaši oblíbenou básničku? A jakou?
3. Prozradíte mi Vaši nejmilejší knížku dětské poezie?

Ukázky rozhovorů:

Č. 1

Přichází maminka pro malého Adámka. Předávám chlapce matce se slovy.

Já: Dobrý den paní ... Mohla bych Vás na chvíli zdržet? Píšu bakalářskou práci na téma poezie v mateřské škole a ráda bych Vám položila tři krátké otázky? Mohu, nezabere to moc času a Adámek se zatím oblékne.

Maminka: Jistě proč ne, paní učitelko.

1. Když se řekne dětská poezie, co Vás napadne?

Maminka: Určitě něco hezkého. Vzpomenu si na maminku, jak mě a moji sestru chovala na klíně a přitom si pobrukovala takovou krátkou říkanku. Už si na ni ale nevzpomenu.

Já: To je hezké. Mám to s rodiči také tak spojené.

2. Máte u Vás v rodině nějakou vaši oblíbenou básničku? A jakou?

Maminka: Nevím, nevzpomenu si. Občas si říkáme takové to „*Adámku náš, copak děláš*“, ale to je písnička ne?

Já: Ano. Velmi hezká. Také si ji s dětmi zpíváme. Položím Vám poslední otázku, protože vidím, že Adam už je oblečený.

3. Prozradíte mi Vaší nejmilejší knížku dětské poezie?

Maminka: Nemáme žádnou. Spíš čteme pohádky, a nebo pouštíme počítač s večerníčkem. Áďa miluje krtečka nebo Rákosníčka.

Já: Děkuji za rozhovor a už Vás nebudu déle zdržovat. Na shledanou a přeji hezký zbytek dne.

Č.2

Tadeáš odchází domů. Přišla pro něj babička.

Já: Dobrý den. Mohla bych Vás na chvíli zdržet? Píšu bakalářskou práci na téma Poezie a její využití v MŠ a ráda bych Vám položila tři krátké otázky. Nebude to dlouhé, slibuji.“ Babička přikyvuje a Tadeáš bedlivě naslouchá, o čem budeme hovořit.

1. Když se řekne dětská poezie, co Vás napadne?

Babička: U lavice dítě stálo...To je myslím Erben, že?-

Já: Ano, to je K. J. Erben a báseň je ze sbírky Kytice. Není to pro děti moc těžká báseň? Je trochu strašidelná.

Babička: Není. A pomáhá! Doma mi jí říkával tatínek vždy, když jsem nechtěla po obědě spát.

Já: A pak jste spala?

Babička: Ne, jen jsem dělala, že mám zavřené oči. Tatínek si myslel, že spím.

2. Máte u Vás v rodině nějakou vaši oblíbenou básničku? A jakou?

Babička: Kromě Polednice nevím, co dcera doma klukovi čte. Myslím, že nic. Pokaždé když k nim přijdu, sedí u televize nebo u počítače. Hraje nějaké střílečky.

Já: Tadeáš zaslechne slovo střílečka a začne se předvádět. Honem pokládám třetí otázku.

3. Prozradíte mi Vaší nejmilejší knížku dětské poezie?

Maminka: Asi toho Erbena. Možná je ještě ten po tatínkovi, schovaný někde u dědy v knihovně.

Já: Už Vás nebudu déle zdržovat. Děkuji za rozhovor a na shledanou.

Druhý den se mi maminka přiznala, že opravdu doma Tadeášskovi recitují Polednici a funguje výborně. Udrží malého chlapce v posteli, protože se jí bojí.

Č. 3

Já: Dobrý den. Jdete si pro Víťu a Aničku?

Maminka: Ne, dnes si vezmu jenom Aničku. Pro Vítka přijde maminka.

Já: Paní...mohla bych Vás na chvílečku zdržet? Píšu bakalářskou práci na téma poezie v MŠ. Mohla bych Vám položit tři krátké otázky?

Maminka: Určitě, snad Vám s tím trochu pomohu.

1. Když se řekne dětská poezie, co Vás napadne?

Maminka: Určitě taková ta dětská říkadla. *Šiju boty do roboty, Ententiky, dva špalíky* nebo *Vařila myšička kašičku* atd.

Já: To je hezké. Také si to doma se synem říkáme. Mohu druhou otázku?

Maminka: Jistě

2. Máte u Vás v rodině nějakou Vaši oblíbenou básničku? A jakou?

Maminka: Máme rádi verše Františka Hrubína, vid' Aničko?

Já: Kdo by neměl. Také jsem na nich vyrostla. Líbí se mi ta jednoduchost a rytmičnost. Máte nějakou oblíbenou?

Maminka: *Princeznička na bále, poztrácela korále...*

Anička: Tu jsme se učili tady ve školce, povídá malá Anička.

Já: Ta je moc hezká. Mně se také líbí. Mohu položit poslední?

Maminka přikyvuje a obléká holčičku.

3. Prozradíte mi Vaší nejmilejší knížku dětské poezie?

Maminka: Určitě od toho Hrubína. Anička ji dostala od ježíška. Nevzpomenu si, jak se jmenuje. Myslím že, *Říkejte si se mnou?* Nebo tak nějak.

Já: Ano, to je ona. Také ji mám doma v knihovně. Ráda v ní čerpám nápady do školky. Děkuji Vám za rozhovor a zítra zase na shledanou.

Maminka: Na shledanou, paní učitelko.